

ИЙМОННИНГ ФАЗИЛАТИ

Шайх Нуриддин ХОЛИҚНАЗАР,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раиси, муфтий

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: **“Иймон етмиш неча ё олтмиш неча қисмдан иборат. Энг афзали – “Лаа илаҳа иллаллоҳ” деб айтиш ва энг кичиги – йўлдан азият берувчи нарсаларни олиб ташлаш. Ҳаё ҳам иймоннинг бир бўлагидир”** (Имом Бухорий ривояти).

Абу Саид Худрий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай дедилар: **«Жаннат аҳли жаннатга, дўзах аҳли дўзахга кирганда Аллоҳ таоло айтади: “Кимнинг қалбида хантал¹ уруғчалик иймон бўлса, уни (дўзахдан) чиқаринглар”.** Улар ундан куйиб-қорайиб, кўмирга айланган ҳолда чиқариладилар. Кейин улар ҳаёт дарёсига ташланади. Шунда улар худди сел оқизигидаги уруғ (ёки “сел шиддатида”) **каби униб чиқади”.** Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам яна: **“Унинг сап-сариқ бўлиб, буралиб ўсишини кўрмаганмисиз?”** дедилар» (Имом Бухорий ривояти).

Аллоҳ таолонинг бандаларига бўлган раҳмати кенг ва чексиздир. У Зот қиёмат куни кўп бандаларини Ўз раҳматига ноил қилади. Қалбида зарра қадар иймони бор кишиларни дўзахдан чиқаради. Бу борада Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг мазкур ва бундан бошқа бир қанча ҳадисларида таъкидланган.

Эътиқодимизга кўра, гуноҳи кабиралардан тавба қилмай ўлган мўминнинг тақдири Аллоҳ таолога ҳавола қилинади.

Имоми Аъзам Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳнинг “Фиқҳул акбар” кито-

бида қуйидагилар айтилган: “Ширк ва куфрдан бошқа ёмонликларнинг соҳиби уларга тавба қилмасдан мўмин ҳолида ўлган бўлса, у Аллоҳ таолонинг хоҳишига ҳавола қилинади. **Хоҳласа, уни дўзах ила азоблайди. Хоҳласа, уни афв қилади ва асло дўзах ила азобламайди”.**

Ушбу қудсий ҳадисда қалбга ўтмаган, фақат тилнинг ўзида қолган иймоннинг охиратда фойда бермаслиги ва дўзахдан чиқармаслигига далил бор.

Одамлар иймонига кўра турлича бўлади. Тили ва дили билан иймон келтириб, унинг тақозосига кўра гўзал ҳаёт кечирган инсон комил мўмин дейилади. Бундай кишилар дўзах юзини кўрмай, Аллоҳнинг фазли-марҳамати ила тўғри жаннатга кирадилар. Тили ва дили билан иймон келтириб, катта гуноҳлар қилиб, тавба қилмай вафот этган инсон фосиқ мўмин ҳисобланади. Бу инсоннинг охиратдаги ҳоли ҳақида бироз аввал айтиб ўтдик. Мазкур қудсий ҳадис аини шу инсонлар ҳақида. Мунофиқ тили билан иймон келтирса-да, лекин қалбида иймони бўлмайди. Бундай кишига дунёда мўминларга ўхшаб муомала қилингани билан охиратда улар учун ҳеч қандай насиба бўлмайди, Аллоҳ асрасин.

Тежамкор кам бўлмайди

Яқинда Имом Термизий бобомиз ривоят қилган: **“Киши бино қуришда ортиқча сарф-харажат қилиши унинг кулфатига сабаб бўлади”**, деган ҳадисни ўқиб қолдим. Биз бугунги кунда айнан шу Набавий таълимотга амал қилишга жуда муҳтожмиз. Қават-қават иморатлар кўтариб, хоналарини керагидан ортиқ қилиб безаяпмиз. Уларни иситиш, совутиш, таъмирлаш каби ишлар билан овора бўлиб, бошқа зарур ишларга вақтимиз етмаяпти. Энг ёмони, эҳтиёжimizдан ортиқча хоналар бизни янада исрофгар бўлишга ундаяпти. Аслида бир ёки икки хонада ўтирамыз. Лекин ҳашаматли уйни иситиш, совутиш учун қанча энергия сарфлаймиз?! Бу икки карра исроф.

Яқинда Европа сафарида кузатганларимдан ва менга маъкул келган нарсалардан бири – улар иқтисодий, илмий ва сиёсий жиҳатда биздан бир неча баробар устун бўлса-да, қурилишга биздек пул сарфлашмас экан. Ҳар бир ишда тежамкор.

Шаҳарлар оддий, бино, шарт-шароит, таълим ва матбуотда ҳам пойтахт билан қишлоқнинг деярли фарқи йўқ.

Берлинда тунда шаҳарнинг қоронғилигини кўриб дастлаб жуда ҳайрон бўлдим. Кейин билсам, уйларни иситиш тизимида ҳам тежамкорлик устувор, хоналар катта эмас. Жимжимадор, ҳашаматни кўрмайсиз. Қулай ва покиза.

Бунинг эвазига уларда ишлаб чиқариш ва саноат, илмий тадқиқотларга зўр берилган. Ҳар бир қишлоқда завод-фабрика, институтлар бор.

Биргина Тубенген университетида 30 минг нафар талаба таҳсил олмоқда. Бу ҳудуднинг аҳоли сони ўзи 90 000 экан. Мазкур халқаро университетнинг биноси ҳам жуда оддий, аммо шинам ва илм олиш учун барча шароит бор. Кутубхонасида қўлёзмаларни кўз қорачиғидек асрашади. Мен масъуллардан битирувчиларни иш билан таъминлашда муаммо йўқми, деб сўрадим. Улар йўқ, аксинча, ҳозир бизда чет элдан келган талабалар ҳам ишлаб қолишмоқда, деб жавоб берди.

Тежамкорлик эвазига аҳоли ўртасида иқтисодий тенглик ҳам барқарор. Уйлар бир-бирига монанд. Бир тарафда жуда ҳашаматли бинолар, бошқа тарафда хароб кулбаларга кўзингиз тушмайди. Шаҳардаги уйлар билан қишлоқдаги бинолар ўртасида катта фарқ йўқ. Аҳолининг илмий савияси ҳам, иқтисодий имконияти ҳам, дунёқараши ҳам, уст-боши ҳам тенглашган. Тўғриси, буни кўриб фақат ҳавас қилиш мумкин.

Бизда ҳам шуни амалга оширса бўлади. Фақат ақл билан иш юритишимиз. Албатта, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам суннатларига, ўғитларига амал қилишимиз керак. Аслида ота-боболаримиз ҳашаматсиз яшашган-ку. Аслимизга қайтишимиз керак, холос. Бирор улкан кашфиёт қилиш ёки туб бурилиш ясашга эҳтиёж йўқ. Бу билан эски, пастқам уйларда яшашимиз керак, деган тушунча пайдо бўлмаслиги керак. Балки хонадонлар ихчам, тежамкор, оила эҳтиёжига яраша бўлиши зарур.

Хуллас, биргина ҳадис мисолида ким қандай амал қилмоқда ва қандай натижа олмоқда, бир мулоҳаза қилиб кўриш лозим.

Ҳасанхон Яҳё АБДУЛМАЖИД,
Юнусобод тумани “Ҳасанбой ота” жоме
масжиди имом ноиби

Мундарижа

Ҳадис шарҳи	
Иймоннинг фазилати	1
Таянч нуқта	
Тежамкор кам бўлмайди	2
Тафсир	
Эртамиз учун нималар ҳозирладик?	4
Саҳобалар ҳаёти	
Закий ва саҳий саҳоба Қайс ибн Саъд	6
Муслмон одоби	
Мўминлар биродардирлар	7
Огоҳлик – давр талаби	
Икки йўл	8
Сийрат	
Саховату жўмардликда	
тенгсиз эдилар...	10
Ўқитувчи ва мураббийлар кун	
Устозлик улуғ мақом	11
Танишув	
Имомнинг сурати ҳам,	
сийрати ҳам муҳим	12
Яхшилар ёди	
Нотиқ Ҳасанхон қори	13
Тафаккур	
Ота ва ўғил	14
Ижобатли дуолар	
Тонгги илтижолар	15
Масала	
Сўраган эдингиз...	16
Мутолаа	
Замоннинг ғафлати – имкон фурсати	18
Бугуннинг гапи	
Фатвога журъатлироғингиз...	19
Аслида қанақа?	
Назардан сақланинг	20
Болалар саҳифаси	
Беллашув	21
Дин ва фан	
Илмий тажриба ҳикмати	22
Насиҳат	
Ким ўзини мақтайди?	23
Улуғларимиз	
Қулф воқеаси	24
Тадқиқот	
“Нукатул эъроб” бебаҳо асар	25
Шеърят	
Дил изҳори – дуруд салом...	26
Дурдона	
Биринчидан кейинги биринчи манба	28
Тиббиёт бурчаги	
Йод етишмаси...	29
Саодат асрига саёҳат	
Уҳуд ғазоти	30
Маълумотхона	
Ислом оламининг илм маркази	32

«У Зотдан қўрққанидан, Унинг ҳузуридаги нарса (афв, мағфират ва жаннат)дан умид қилганидан ва Аллоҳга муҳаббати сабаб бомдод намозини ўқиш учун уйғонган бандани Аллоҳ таоло раҳм қилсин!

У бандани уйқу лаззати ҳам, тўшакнинг юмшоқлиги ҳам (намозни адо этишдан) тўса олмайди. Эй жаннатга рағбат қилувчилар, бомдодга эътиборли бўлинглар!»

Журналда оятлар, ҳадислар бор. Ножоиз жойларга қўйманг!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

Эртамиз учун нималар ҳозирладик?

“Эй иймон келтирганлар! Аллоҳдан қўрқингиз ва (ҳар бир) жон (эгаси) эртанги кун (қиёмат) учун нимани (қандай амални) тақдим этганига қарасин! Аллоҳдан қўрқингиз! Албатта, Аллоҳ қилаётган амалларингиздан хабардордир” (Ҳашр сураси, 18-оят).

Имом Мотуридий раҳимаҳуллоҳ ояти каримадаги **“...ва (ҳар бир) жон (эгаси) эртанги кун (қиёмат) учун нимани (қандай амални) тақдим этганига қарасин!..”** жумлани бундай таъвил қилади: «Баъзилар айтадилар: “Ким ояти каримада буюрилган ишни қилса, охират машаққатларидан омонда бўлади. Чунки у қалби билан охиратга нима захира қилаётганини англайди. Шу боис гуноҳлардан узоқда бўлиб, вақтини фақат хайрли ишларга сарфлайди. **“Эртанги кунга ўзи учун нима тақдим қилганига қарасин”** деганда гуноҳлардан тавба қилиш ёки яхшиликларга шуқр қилиш тушунилади».

Мазкур ояти карима қалбида иймони бор ҳар бир кишини янада ҳушёр ва сергак торттиради. Бу илоҳий таълимотдан хабардор одам ҳар куни хуфтон намозидан кейин кун давомида қандай хайрли ишларни қилгану нима ёмон ишларни бажарган – шулар ҳақида тафаккур қилади. Аслида савобли ишлар қанча кўп бўлса ҳам – кам, гуноҳ кам бўлса-да, кўпдек туюлиши мўминларга хос фазилатдир.

Бугуни кечагидан, эртаси эса бугунгидан кўра кўпроқ солиҳ амал қилишга

ошиққан киши умрини янада мазмунлироқ ўтказган бўлади. Зеро, Аллоҳ таоло банданинг қилаётган ҳар бир ишидан хабардор, уни ҳар қандай ҳолатда ҳам кўриб туриши ояти каримада баён этилган: **«Ўша кунда сизлар (ҳисобот учун Аллоҳга) рўбарў қилинурсиз, сизларнинг бирор сиригиз махфий қолмас. Бас, ўз китоби (номаи аъмоли) ўнг томонидан берилган киши айтур: “Мана, менинг китобимни ўқингиз! Дарҳақиқат, мен ҳисоботимга рўбарў бўлишимни билар эдим”, – дер.**

Бас, у қоникарли маишатда, олий жаннатда, мевалари (узиб олувчига) яқиндир» (Ҳааққо сураси, 18–23-оятлар).

Ҳазрат Умар розияллоху анҳунинг машҳур гапи бор: “Ҳисоб-китоб қилинмасингиздан бурун ўзингизни ҳисоб-китоб қилинг. (Амалларингиз) ўлчанмасидан бурун ўзингиз ўлчанг. Эртага ҳисоб-китоб қилинмасингиздан бурун бугун ўзингизни ҳисоб қилсангиз осон бўлади. Улуғ номус куни

(қиёмат) учун зийнатланинг” (“Тафсири Ибн Касир”).

Оятдаги **“эртанги кун”**дан мурод қиёмат, ҳисоб-китоб кунидир. Аллоҳ таоло қиёмат кунини “эртанги кун” деб бежиз айтмаяпти. Чунки келиши ҳақ бўлган ҳар бир нарса кун ўтган сари яқинлашиб келаверади. У кунга **“нимани тақдим этганига қарасин”** дейилганда, охиратда фойдаси тегадиган барча турдаги солиҳ амаллар назарда тутилмоқда.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг: **“Ким Аллоҳ таоло йўлида нимани бўлса ҳам бир жуфтдан садақа қилса, қиёмат кунини: “Эй Аллоҳнинг бандаси, бу қилган хайру эҳсонларинг учун ато этилган савоблардан биридир”, деб жаннатнинг барча дарвозаларидан чақирилади. Ким намоз аҳлидан бўлса – намоз дарвозасидан, ким жиҳод аҳлидан бўлса – жиҳод дарвозасидан, ким садақа аҳлидан бўлса – садақа дарвозасидан, ким рўза аҳлидан бўлса – рўза (Раййон) дарвозасидан чақирилади”,** деганларини эшитдим. Шунда Абу Бакр: “Барча дарвозалардан чақирилувчи киши учун бунинг зиёни йўқ (аксинча, бу Аллоҳ таолонинг унга кўрсатган иззат-икроми белгисидир). Ё Расулуллоҳ, бир киши ўша дарвозаларнинг барчасидан чақириладими?” деди. У зот: **“Ҳа, шундай! Эй Абу Бакр, мен сизнинг барча дарвозалардан чақирилувчи кишилардан бири бўлмоғингизни истайман!”** дедилар».

Аллоҳ таоло Қуръони каримда марҳамат қилади: “Аллоҳ сенга ато этган нарса билан охиратни истагин ва дунёдан бўлган насибангни ҳам унутмагин. Аллоҳ сенга эҳсон қилгани каби сен ҳам (одамларга) эҳсон қил! Ерда бузғунчилик қилишни истама! Чунки Аллоҳ бузғунчиларни суймас” (Қасас сураси, 77-оят).

Дунёга ҳирс қўйиш ҳам, таркидунёчилик ҳам Исломида қораланади. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Сизларнинг энг яхшингиз дунёсини деб охиратини, охиратини деб дунёсини тарк этмаган ҳамда одамларга юк бўлиб юрмаганингиздир”,** деб марҳамат қилганлар (Имом Абу Дунё ривояти).

Аллоҳ таоло барчамизга эртанги кунимиз учун кўп-кўп солиҳ амаллар қилиб, савоблар жамғариб олишни ва қиёматда амал дафтаримизни олд ва ўнг томонимиздан олишни насиб этсин.

“Таъвилоту аҳлис сунна”,
“Тафсири Ибн Касир” асарлари асосида
Толибжон НИЗОМ тайёрлади.

Қиёмат қоим бўлгач, ҳамма маҳшаргоҳга йиғилиб ҳисоб-китоб қилинади. Кейин жаннат аҳли Аллоҳ таолонинг фазли билан жаннатга, дўзах аҳли Аллоҳ таолонинг адолати билан дўзахга киради. Дўзахга кирувчилар орасида гуноҳкор мўминлар ҳам бўлади. Улар дунёда қилган гуноҳларига яраша у ерда жазосини оладилар.

Қудсий ҳадисда айтилган ушбу ҳолат қалбида зарра қадар иймони бор ҳар бир мўминни мулоҳаза юритишга чақиради.

Оят ва ҳадисларда қиёмат кунини гуноҳкор мўминлар шафоат қилиниши ҳам айтилган. Аллоҳ таолонинг Ўзи, Қуръони карим, У Зотнинг суюкли бандалари ва солиҳ амаллар гуноҳкор кишиларни шафоат қилади.

Абу Саид Худрий розияллоҳу анҳудан ривоят қилган ҳадисда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **«Бас, Аллоҳ таоло: “Фаришталар шафоат қилди. Набийлар шафоат қилди. Мўминлар шафоат қилди. Арҳамур Роҳимийндан бошқа ҳеч ким қолмади”, дейди. Сўнгра дўзахдан бир сиқим олади ва ундан ҳеч бир яхшилик қилмаган одамларни ҳам чиқаради”,** (Имом Муслим ривояти) деб марҳамат қиладилар.

Ровийнинг айтишича, шунда Аллоҳ таоло фаришталарга хитоб қилиб: “Кимнинг қалбида хантал уруғичалик”, бир ривоятда “заррача”, яна бир ривоятда “дончалик иймони бор бўлса, уни дўзахдан чиқаринглар”, дейди». Аллоҳ таолонинг мўмин бандаларига бўлган раҳматига қаранг! Иймоннинг фазилатини кўринг!

Имом Хаттобий раҳматуллоҳи алайҳ “хантал” ҳақида бундай дейди: “Бу мисол вазн учун эмас, маърифат учун меъёрдир. Чунки ақл билан тушуниш қийин бўлган нарсани ҳис қилинадиган нарсага қиёсланиб тушунтирилади”.

“Раббоний нидолар” китобидан

¹ Хантал – қарамдошлар оиласига мансуб ўсимлик.

Закий ва
сахий саҳоба

Қайс ибн Саъд

Арабларнинг қўли очиғи ва аслзодаси бўлган Қайс ибн Саъд ибн Убода ҳақида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Сахийлик бу хонадон аҳлининг шиймаси (хусусият)дандир”**, деган эдилар. Қайснинг сиймосида ҳийла-найранг, маҳорат ва закийлик балқиб турарди. У ўзи ҳақида бундай дерди: “Агар Ислом бўлмаганида араблар тоқати етмайдиган макр-ҳийлаларимни ишга солган бўлардим”. Чунки у жуда ақлли, топқир ва чақнаган зеҳн соҳиби эди.

Зодагонлар хонадонига мансуб бу ансорий саҳоба хазражлик бўлиб, мақтовга лойиқ хислатларни ота-боболаридан ўзлаштирган эди. У хазраж қабиласи бошлиғи Саъд ибн Убоданинг ўғли бўлган. Ислом келиб Саъд мусулмон бўлгач, ўғли Қайснинг қўлидан ушлаб: “Бу сизнинг ходимингиз, эй Аллоҳнинг элчиси”, деди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Қайсда барча устунлик сифатлари ва афзалликларни кўрди. Шунинг учун Қайсни ўзларига яқин олдилар ва Қайс ҳам у зотга яқин бўлишни ўзига фахр деб билди.

Қайс Исломдан олдин ўз ақл-заковатидан келиб чиққан ҳолда одамлар билан муомала қилар ва у билан баҳслашган бирон киши обрў топмасди. Мадина ва унинг атрофида яшайдиган қавмлар унинг қанчадан-қанча ҳийла ва устумонликлари гувоҳи бўлган. Ислом келгач, Ислом унга одамларга устумонлик ва маккорлик билан эмас, балки ихлоси билан муомала қилишни таълим берди. У Ислом учун яхшилик қилувчи инсон фарзандига айланди. Кейин айёрлик ва устумонликни бир четга суриб, энди у ҳал қилувчи ҳийла-найранглари тўқий олмасди. Қачонки у қийин ҳолатга дуч келиб қолса, ишлата олмаган айёрлигини деб ғам-ғуссага тушарди. У ўзининг машхур сўзини айтарди: “Агар Ислом бўлмаганида араблар тоқати кўтармайдиган ҳийла-макрларимни ишга солган бўлардим”.

Қайснинг бу каби хислатлари орасида сахийлигидан ўтадиган бошқа яхшироғи йўқ ҳисоби эди. Сахийлик Қайсга бегона хислат эмас, чунки у ўз саховати ва муруввати билан ном қозонган хонадон вакили эди. Ўша даврдаги бадавлат ва олийжаноб араблар одатига кўра жарчи баланд тепаликларда меҳмонларни кундузги таомга чақириб жар солган. Тунда ҳам жарчилар бегона одамларни овқат берилажак хонадонларга олиб бориш учун олов ёқишар эди. Ўша пайтларда одамлар: “Ким ёғли гўштни яхши кўрса, Дулайм ибн Ҳорисанинг уйига борсин”, дер эдилар. Дулайм ибн Ҳориса эса Қайснинг бобоси бўлган. Бу машхур хонадонда Қайс сахийлик ва бағрикенгликни таълим олган эди. Абу Бакр ва Умар розияллоҳу анҳум бир куни Қайснинг саховат ва олийжаноблиги ҳақида ўзаро гаплашиб туриб: “Агар биз бу йигитни ўз ҳолига қўйиб берсак, у отасининг бор бойлигини совуради”, деган эканлар. Уларнинг сўзларини эшитган отаси Саъд ибн Убода: “Абу Қуҳофа ва Ибн Хаттоб ўғлимни хасис бўлишга ундасинлар”, деган экан. Бир куни Қайс камбағал биродарига катта қарз беради. Тўлаш вақти бўлганида пулни олиб борганида олишдан бош тортиб: “Мен ҳеч қачон берган нарсамни қайтариб олмайман”, дейди.

Инсон табиати ажойиб, унинг ўзига хос қонуни бор. Сахийлик бор жойда мардлик ҳам бор. Ҳа, ҳақиқий сахийлик ва ҳақиқий жасорат эгизакдир. Бири иккинчисидан асло орқада қолиб кетмайди. Агар сахийлик бўлиб, жасоратни топмасангиз, билингки, кўрган нарсангиз сахийлик эмас. **Тўғрироғи, бу иддао қилинган мақтанчоқлик, ёлғон ва иддаодан бир кўринишдир. Агар сенда эзгулик ҳамроҳ бўлмаган жасорат топилса, билгинки, бу жасорат эмас, аксинча, ўйламай иш қилиш ва ақлсизлик инжиқликларидан**

бир инжиқликдир. Қайс ибн Саъд эса саховат жиловини ўнг қўли билан тутган бўлса, мардлик ва жасорат жиловини ҳам худди шундай тутганига гувоҳ бўласиз.

Сиффийн, Жамал, Наҳравон жангларида Қайс жасур қаҳрамонлардан бири эди. Али розияллоҳу анҳу Қайсни Мисрга волий этиб тайинлади. Ҳазрати Муовиянинг нигоҳи доим Мисрдан узилмасди. У Мисрни ўзи бошига кияжак тождаги қимматбаҳо марварид деб биларди. Шу боисдан ҳам Қайснинг волий бўлиши уни ақл-хушидан айриа-ёзди. Имом Алини ҳал қилувчи жангда енгган тақдирда ҳам Қайснинг Мисрда қолишидан қўрқарди.

Қайснинг жасорати ҳазрат Али шаҳид бўлиб, Ҳасан розияллоҳу анҳуга байъат қилгандан сўнг садоқат чўққисига кўтарилди. Қайс Ҳасан розияллоҳу анҳу халифаликнинг ҳақиқий вори-си эканига ишонарди ва унга байъат қилиш оқибатида юзага келган хавф-хатарларга парво қилмай ёнидан асло жилмади. Ҳазрати Муовия ўлим қиличини суғуриб, ўзига байъат қилишга мажбурлаётганида, Қайс ҳазрат Али учун мотам тутиб сочини олдирганлардан беш минг кишини етаклади.

Мадинаи мунавварада ҳижрий 59 йили Қайс ибн Саъд ибн Убода вафот этди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг: **«Алдаш ва ёлғон дўзахдадир»**, деганларини эшитмаганимда бу умматнинг энг ҳийлакорларидан бири бўлардим», деб юрган киши вафот этди. Ҳа, у Исломга содиқ қолган ҳолда вафот этди.

Бобомурод ЭРАЛИ,

“Пайғамбар атрофидаги кишилар” китоби асосида тайёрлади.

Мўминлар биродардирлар

Аллоҳ таоло Каломида марҳамат қилади: **“Албатта, мўминлар динда ўзаро биродардирлар. Бас, сизлар икки биродарингиз ўртасини тузатиб қўйингиз ва Аллоҳдан қўрқингиз, шояд раҳм қилинсангиз”** (Ҳужурот сураси, 10-оят).

Шу ояти карима ўқилганда ансор ва муҳожир саҳобалар ёдимга келади. Ҳа, албатта, улар Аллоҳ ва Расули буюрганидек туғишган ака-укалардан яхшироқ биродар эдилар. Маккадан Мадинага келган муҳожир саҳобаларни жуда гўзал кутиб олишган ва қаттиқ ҳурмат қилишган.

Оиласидан, қариндош-уруғидан, молу дунёсидан ажраб ёлғиз келган саҳобаларга мадиналик саҳобалар боғу роғларидан бўлиб беришган, ёлғиз бўлса, уйлантириб қўйишган, қўлларидан келган барча ёрдамни беминнат қилишган, ҳақиқий қиёматли дўст бўлишган.

Ҳасан Басрий раҳматуллоҳи алайҳ қиёматли биродарлар тўғрисида бундай деган: «Қиёмат куни аҳли жаннат жаннатга, аҳли дўзах дўзахга ҳукм бўлгандан сўнг аҳли жаннатдан бўлган бир киши жаннатда маҳзун ҳолда бўлади. Аллоҳ таоло ундан нима учун маҳзун эканини сўрайди. Шунда ҳалиги киши бундай жавоб беради: “Мени дунёда қиёматли дўстим бор эди, уни жуда яхши кўрардим, ўша дўстим жаннатга киролмади. Мен шунча неъматлар ичида бўлсам ҳам, лекин улар татимаяпти”, дейди. Шунда Аллоҳ бандамнинг дунёдаги биродарини ёнига келтириб қўйинглар, дейди». Биз мусулмонлар дунёда ҳам, охиратда ҳам шундай биродар, дўст бўлишимиз керак.

Афсуски, ҳозир тескари бўлиб қолди. Молу дунё, мансаб учун биродарини, виждонини сотаётганлар кўпайиб кетди. Касбдошини, дўстини, қўшнисини айбини пойлаб юради. Кўриб ёки билиб қолса, бошқаларга айтиб қониқмасдан ижтимоий тармоқларда тарқатиб обрўсини тўкиб роҳатланади. Минг афсус, ундай кимсалар мўминликни даъво қилишади. Расулимиз алайҳиссалом: **“Ким мўминнинг айбини беркитса, Аллоҳ ҳам унинг айбини беркитади”**, деганлар.

Аллоҳ барчамизни ана шу ҳадисга амал қиладиганлар қаторида собит қилсин.

Раҳматхўжа ЗОКИРОВ,

Учкўприк тумани

Икки йўл

Аср намозидан сўнг имом: «Азиз биродарлар, бир-икки дақиқа вақтингизни оламан. Хабарингиз бор, кейинги пайтларда жамиятимизга фитналар оралаб, айрим одамлар жабр кўряпти. Бугун пешин намозидан сўнг масжидимизга бир онахон қизининг диндан чиққанидан куюниб, ёрдам сўраб келди. У муртад динимиз ҳақида ножўя гаплар айтиб, ота-онасини ҳам, яқинларини ҳам беҳурмат қилибди...

Онахон: “Эртага уни турмушга беникоҳ узатаманми? Худо кўрсатмасин, унга бирор кор-ҳол юз берса, уни бежаноза қаерга қўяман?” дея кўз ёш тўқди. Онахондан оиладаги муҳит, тарбия ҳақида сўраганимда, динимиздан бироз беҳабарлиги сезилди. Фарзандига вақтида иймон-эътиқодни англатмаган экан. Азизлар, фарзандлар тарбиясига эътиборли бўлайлик. Уларга ёшлигидан дину диёнатни, яхши-ёмонни ўргатайлик», деди.

Яқинда таҳририятимизга Бухоро вилоятидан хат келди. Унда муаллиф айрим маҳалладошлари моддий манфаат илинжида эътиқодини ўзгартираётгани, қариндошу қўни-қўшнилари билан орасига совуқчилик тушаётганини куйиниб ёзибди. “Одам ҳам пул, бойлик учун динини сотадими?” дея аламли сўзлар билан якунланган мактуб.

Бугун нафақат ёшлар, балки ақли расо юртдошларимиз орасида ҳам турли ёт оқимлар, атеистик ғоялар таъсирига тушиб қолаётганлар бор. Дин душманлари мўмин-мусулмонларни чалғитиш, қалбига шубҳа-гумон солиш, диндан чиқариш учун барча усулларни ишга соляпти. Айниқса, сўнгги пайтларда уларнинг ижтимоий тармоқларда фаоллашгани кишини ташвишга солади.

Манфур телеграм каналларида муқаддас Ислом динимиз эркни бўғувчи, одамларни қолоқликка чақирувчи, аёлларга зулм қилувчи дин сифатида тарғиб қилинади. Улардаги асосий хабарлар мазмуни динимизга нисбатан нафрат қўзғатиш, имом-домлалару илм аҳлига бўҳтонлар ёғдириш, таъна-маломатлар қилишдан бошқа нарса эмас. Айниқса, имомларнинг қайсидир мавзудаги маърузасидан бир парча кесиб олиб, умуман бошқа мазмунда талқин қилиш одат тусига кирган. Мазкур тармоқларнинг асосий мақсади мусулмонларни диндан бездириш, улар орасида фитна ва шубҳалар тарқатиш, халқни пароканда қилиб, диндан чиқаришга қаратилган.

Афсуски, бу телеграм каналларда ташвиқотларга учаётган, ҳатто уни қўллаб-қувватлаётган минг-минглаб аъзолари бор. Хабарларда ёзилган изоҳларга назар солсангиз, юзлаб юртдошларимиз бири-бири билан баҳсга киришган, ҳақоратлаб жанжаллашишгача борган. Бундай ижтимоий тармоқларни мунтазам кузатувчилар эртага юқоридаги онахоннинг қизи каби диндан, яқинларидан айрилмасмикин, деган савол туғилади.

Бугун орамизда Ҳақни англамаётган ёки англашни истамаётган кишилар учраб туради. Уларга дину диёнатдан сўз очсанг, ёмонликка чақираётгандек қабул қилади. Исломнинг асл моҳияти нима эканини, нега дунёнинг икки миллиарддан ошиқ кишилари унга эътиқод қилаётгани, ҳидоятга кирувчилар сони йил сайин ошиб бораётганини тафаккур қилиб кўрмайди.

Танганинг иккинчи томони ҳам бўлганидек, баъзи юртдошларимизнинг ёт ғоялар таъсирига тушиб қолишининг асосий сабаби динимизга оид билимнинг етишмаслигидир. Ота-она ва яқинлари вақтида уларга Исломнинг тинчлик, маъ-

рифат, яхшилик дини эканини англатиш-маган. Пайғамбаримизнинг муборак суннатларини ҳаётга татбиқ этиб, ўзлари бу йўлда намуна бўлмаганлар. Ёки фарзандига динни ўргатаман деб, қаттиққўллик билан бола қалбини бездириб қўйганлар ҳам йўқ эмас.

Қуръони каримда: **“Раббинингнинг йўлига ҳикмат ва яхши мавъиза ила даъват қил. Ва улар ила гўзал услубда мунозара қил”** (Наҳл сураси, 125-оят), **“Бас, унга юмшоқ сўз айтинглари. Шояд эсласа ёки кўрқса”** (Тоҳа сураси, 44-оят), дея марҳамат қилинади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Енгиллаштиринг, қийинлаштирманг, хушнуд этинг, нафратлантирманг”**, дея таъкидлаганлар.

Фарзандимизга ёки бирор яқинимизга динни ўргатяпмизми, хушмуомалалик билан, бу йўлда ўзимиз ўрнак бўлайлик. Чин мусулмон қандай бўлишини хулқимиз, тоату ибодатимиз билан намоён қилайлик. Вақт топиб, болаларимизга китоблар ўқиб берайлик.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам гўзал хулқи, хушмуомалалиги билан барчанинг муҳаббатига, ҳурматига сазовор бўлганлар. Чунки у зот бутун борлиғи билан Қуръонни ҳаётга татбиқ этган эдилар. Биз ҳам Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам каби Қуръони карим ўғитларини ҳаётимизга татбиқ этиб, фарзандларимизга уларни англатайлик. Бизнинг мўминлигимизни кўрган адашиб юрган таниш-билишларимиз ҳам ҳидоятга келсинлар.

Яқинда 60 ёшдан ошган отахон умра сафарига бориб, катта таассуротлар билан қайтганини сўзлаб берди. Ҳаётида ибодат нималигини билмаган киши муборак диёрда ўн беш кун тоату ибодатда бўлиб, Аллоҳнинг инояти билан қалби очилибди. Сўнгра умри зое кетганига ачиниб, Аллоҳга сажда қилмаганига тавбалар қилибди.

Ҳаёт шундай. Кимдир умри сўнгида бўлса-да, иймон ҳаловатини топса, яна кимдир ёшлигида топади. Айримлар эса бунга етмай оламдан ўтиб кетиши ҳам мумкин. Биз ҳам, фарзандларимиз ҳам иймон ҳаловатини топганлар қаторида бўлайлик. Бу йўлга интилайлик.

Абу Зар Ғифорий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **«Аллоҳ азза ва жалла: “...Ким Менга бир қарич яқинлашса, Мен унга бир аршин яқинлашарман. Ким Менга бир аршин яқинлашса, Мен унга бир қулоч яқинлашурман. Ким Мен томон юриб келса, Мен у томон югуриб борарман. Ким Менга ер тўла гуноҳ ила рўбарў келса, аммо Менга ширк келтирмаган бўлса, Мен унга ўшанинг мислича мағфират ила рўбарў келарман” дейди»**, дедилар (Имом Термизий ривояти).

Демак, инсон ҳаётида икки йўл бор. Бирида иймондан узоқлашиб адашса, яна бирида Аллоҳ томон юзланиб, Унга интилади, дунё ва охиратда саодатга эришади, иншоаллоҳ.

Бобур МУҲАММАД

Фарғона вилояти имом-хатиблари

«Обуна-2025»

“Маърифат улашиш – энг эзгу амал”

тадбирларидан лавҳалар

Сирдарё вилояти имом-хатиблари

Сафийюррахмон МУБОРАКФУРИЙ

Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламни ҳалимлик, чидамлилик, кечиримлилик, азиятларга сабр қилиш каби кўплаб сифатлар билан одоблантирган эди. Ҳар қандай ҳалим одамдан ҳам гоҳо сабр косаси тўлиб, чидаёлмай қолиш ҳоллари учраб туради. Бироқ Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга озор кучайгани сари у зотнинг сабрлари зиёда бўлиб борди, жоҳилларнинг жаҳолати кучайгани сари у зотнинг ҳалимликлари ошди. У зот одамларнинг энг ғазабдан узоқроғи ва розиликка энг шошувчироғи эдилар.

Саховату жўмардликда тенгсиз эдилар...

Ойша розияллоҳу анҳо айтади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам қачон икки иш ўртасини танлашга ихтиёрли бўлсалар, модомики гуноҳ бўлмаса, енгилроғини олардилар. Агар гуноҳ бўлса, ундан энг узоқ одам бўлардилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўзлари учун ўч олмаганлар, фақат Аллоҳнинг ҳурматлари поймол этилса, Аллоҳ учун ўч олардилар” (Имом Бухорий ривояти).

Саховат ва жўмардликда тенгсиз эдилар, фақирликдан хавфи йўқ кишининг улашишидек улашардилар. Ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларнинг энг саҳийси эдилар. Рамазонда Жибрил алайҳиссалом билан учрашганларида яна ҳам саҳий бўлиб кетардилар. Жибрил алайҳиссалом Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан Рамазоннинг ҳар кечаси учрашарди ва у билан Қуръонни дарс қилишарди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг яхшилиқ қилишдаги

саҳийликлари эсаётган шамолдан ҳам тез эди” (Имом Бухорий ривояти).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам журъат, шижоат, мардлик каби сифатларда тутган ўринлари ҳам маъруф ва машҳур. У зот энг шижоатли кишилардан эдилар. Жанг майдонларида бир неча бор манаман деган жасур ва шижоатли кишилар ташлаб қочган оғир лаҳзаларда ҳам мардонавор турганлар, олдинга интилиб, ортга чекинмай, саросимага тушмай, душманга қарши жанг қилганлар. Ваҳоланки, ҳар қандай жасур қахрамондан ҳам бир ёки бир неча бор жанг майдонидан чекиниш содир бўлади.

Али розияллоҳу анҳу айтади: “Жанг қизиб, ҳолатлар танглашган ва даҳшатдан кўзлар қизарган пайтларда биз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг орқаларига ўтиб, жон сақлар эдик. Бирон-бир одам у кишидан кўра душманга яқинроқ бўлмас эди”. Анас розияллоҳу анҳу айтади: «Мадина аҳли бир кеча ногаҳоний бир товушдан ҳузурсиз бўлди. Шунда одамлар овоз томонга қараб юрдилар. Улар йўлда ортга

“Маърифат улашиш – энг эзгу амал” тадбирларидан лавҳалар

«Обуна-2025»

Бухоро вилояти имом-хатиблари

Жиззах вилояти имом-хатиблари

кайтаётган Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга йўлиқдилар. У зот Абу Талҳанинг отини яйдоқ миниб, бўйинларида қиличлари билан ҳодиса хабарини билиб, кайтаётган эканлар. Одамларга: **“Қўрқманглар, қўрқманглар, ҳеч гап йўқ!”** дедилар» (Имом Бухорий ривояти).

У зот аҳдларга энг вафодор, қариндошлар билан алоқани ўрнига келтирувчи, одамларга энг шафқатли, энг меҳрибон ва энг раҳмдил, муомала борасида энг одобли, хулқ-атвор жиҳатидан энг оддий, ёмон ахлоқлардан энг узоқ киши эдилар. Ейиш-ичишда ҳам, кийим-кечакда ҳам қул-чўрилари-дан юқори бўлмасдилар. Ўзларига хизмат қилган кишига хизмат қилар, ходимларига ҳеч қачон “уфф” демасдилар. Уларни бирон ишни қилгани ёки қилмагани учун қойиб, уришмас эдилар. Мискинларни яхши кўрар, улар билан суҳбатлашиб ўтирар, жанозаларида иштирок этар эдилар, камбағални камбағаллиги учун камситмас эдилар.

Сафарларидан бирида қўй сўйиб, таом ҳозирлашга буюрдилар. Шунда бир киши: “Мен сўяман”, деди. Бирови: “Мен терисини шиламан”, деди, яна бирови: “Мен пишираман”, деди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Мен ўтин териб келаман”, дедилар. Улар: “Сиз қўяверинг, ўзимиз кифоя қиламиз”, дейишди. “Кифоя қилишларингизни биламан. Лекин сизлардан ажралиб туришни истамайман. Зеро, Аллоҳ таоло бандасини шериклари ичида ажралиб кўриниб туришини ёқтирмайди”, дедилар, сўнг туриб ўтин териб келдилар.

“Ар-роҳиқ ул-махтум”
китобидан

Устозлик улуг мақом

Илм ўрганиш ва ўргатиш динимизда фарз даражасига кўтарилган. Қуръони каримнинг 814 ўрнида “илм” сўзи турли маъноларда зикр қилингани ҳам бежиз эмас.

Абу Хурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Қим илм талаб йўлини тутса, Аллоҳ унга жаннатнинг йўлини осон қилиб қўяди”**, дедилар (Имом Абу Довуд ривояти).

Илм устознинг саъй-ҳаракати, шогирднинг тинимсиз меҳнати, ғайрати ва матонати билан эгалланади. Афсус, бугун кўплаб ёшларимиз олий ўқув юртларини битириб, ишга келганда, манфаат илинжида бошқа соҳага ўзини уради. Бу айниқса, ўқитувчилик касбига ўқиган ёшларда кўп кузатилади. Улар устоз, муаллимлик мақомининг улуг даражаларини билганларида эди...

Қуръони каримда ўзи эгаллаган илмни бошқаларга ўргатган устозларнинг шаъни-шарафи нақадар улуғлиги ҳақида бундай марҳамат қилинади: **“...Аллоҳ сизлардан иймон келтирган ва илм ато этилган зотларни (баланд) даража (мартаба)ларга кўтарур. Аллоҳ қилаётган (барча яхши ва ёмон) амалларингиздан хабардордир”** (Мужодала сураси, 11-оят).

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам илмли кишининг даражаси ҳақида: **“Олимнинг обиддан устунлиги худди менинг сизлардан энг қўйи даражадаги кишидан устунлигим каби дир”**, деганлар (Имом Термизий ривояти).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бу ҳақда бундай марҳамат қилганлар: **“Албатта, Аллоҳ таоло, Унинг фаришталари, осмонлару ер аҳли, унидаги чумоли, ҳаттоки денгиздаги балиқ ҳам одамларга яхшиликни таълим берувчига салавот айтадилар”** (Имом Термизий ривояти).

Динимиз таълимотига кўра, ўзгаларга таълим берган киши нафақат дунёда иззат-ҳурматда бўлади, балки вафотидан кейин ҳам қолдирган манфаатли илми, таълим берган шогирдларининг хизмати, ёзган асарларидан ўзгаларнинг фойдаланиши туфайли номаи амалига тўхтовсиз савоб бориб туради.

Рамзиддин РАЙҲОНОВ,
Қарши шаҳар “Қиличбек Қўрғонча”
жоме масжиди имом-хатиби

Имомнинг сурати ҳам, сийрати ҳам муҳим

1. Нега айнан диний соҳани танлагансиз?

– Зиёли оилада туғилганим, отамнинг саъй-ҳаракатлари, аҳли илм ва мударрис бобола-римизнинг дуолари туфайли шу соҳага қи-зиққанман. Имомлик – катта шараф. Холис хизмат қилган киши барака топади.

2. Имомнинг сурати муҳимми ёки сий-рати?

– Имомнинг сурати ҳам, сийрати ҳам муҳим. Чунки у Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг меросхўри сифати-да меҳробга чиқиб мўмин-мусулмонларга динимиз таълимотини етказишда ҳар жиҳатдан ибрат бўлиши, доим ҳамма жойда сурати ҳам, сийрати ҳам гўзал бўлиши керак.

3. Имом-хатиблик инсоннинг ўзига ҳам, оиласига ҳам масъулият юклайди. Шундай эмасми?

– Ҳа, албатта, имом-хатиблик оилага ҳам масъулият юклайди. Имом дин тарғиботчиси сифатида халқ билан мулоқот қилади. Одамлар имомнинг ўзига ҳам, оиласига ҳам эътибор қаратади. Биргина кичик хатоси бошқаларга катта бўлиб кўринади.

4. Бугун жамиятимизда сизни қайси жиҳатлар қувонтиради ва ташвишга солади?

– Қувонарли жиҳатлар кўп. Айниқса, мадрасалар сони кўпаяётгани, хусусан, янги ўқув йилидан Термиз шаҳрида Имом Термизий ислом институти иш бошлаётганидан чексиз шодландик.

Шундай бўлса-да, ёшларимиз турли ёт оқим-лар таъсирига тушиб қолаётгани кишини таш-вишга солмай қўймайди.

5. Энг кўп ўқийдиган китобларингиз? Диний манбалардан ташқари қандай мав-зулардаги китобларни мутолаа қиласиз?

– Аввало, энг кўп Қуръони каримни ўқийман. Касбим тақозосига кўра, олти ишончли ҳадис тўпламларини варақлайман. Сийратга доир китоблар жону дилим. Бадий адабиётларни мутолаа қиламан.

Бектош Ҳакимов 1983 йили Навоий вилоятида туғилган. 2000–2004 йил-ларда Бухоро шаҳридаги “Мир Араб” ўрта махсус ислом билим юрти-ни, 2017–2020 йилларда Имом Бухорий но-мидаги Тошкент ислом институтини битирган.

2007–2012 йилларда Навбаҳор ту-мани “Хонхўжа эшонбобо” жоме мас-жиди имом-хатиби, 2012–2021 йиллар-да Хатирчи тумани бош имом-хатиби, “Шайх Гадои Селкин” жоме масжиди имоми бўлди. 2021 йилдан буён Кармана тумани бош имом-хатиби ҳамда “Қосим Шайх” жоме масжиди имомидир.

Нотик Ҳасанхон қори

Нотиклиги билан юзлаб инсонлар қалбида иймон чироғини ёққан имом Ҳасанхон қори 1858 йилда дунёга келган. Отаси эшон Абдулмажидхон. Имом Ҳасанхон Эшон Бобохон билан ота бир, она бошқа ака-укадир. Эшон Абдулмажидхоннинг Ҳасанхон ва Бобохондан ташқари Саид-қосимхон, Фозилахмадхон исмли ўғиллари ва Пошшахон, Робияхон исмли қизлари бўлган.

Имом Ҳасанхон қори зийрак, билимга ташна, зеҳнли инсон эди. У Тошкентнинг таниқли уламоларидан ҳамда мадрасада савод чиқарган.

У мадрасани тамомлагач бироз вақт ўтиб “Ҳазрати Имом” масжидига имомлик вазифасига тайинланган. Унинг маърузалари ниҳоятда таъсирли, кишиларнинг қалбига етиб борарди. Уни тинглашга иштиёқмандлар шу қадар кўп эдики: “Имомга сўзлаш учун кўпроқ вақт берилса, бутун Тошкент аҳли у зотга эргашади”, деган овозалар юрарди.

Минг афсуски, қатағон даври у кишини ҳам четлаб ўтмади. 1937 йилнинг қиш кунда бирданига Тошкентдаги 11 та масжиднинг имоми терговга чақирилди. Улар орасида 49 ёшли Ҳасанхон қори ҳам бор эди. Уни Совет ҳокимиятига қарши фаолият олиб боришда айбладилар. Имом айбловларнинг бирортасини бўйнига олмай, ўз сўзида қатъий турди. Дини ва

иймонини дунёга алишмади. Сўнгра у узоқ йиллик қамоқ жазосига тортилди. Аммо унинг кейинги тақдири номаълумлигача қолди. Яқинлари Ҳасанхон қорини топишга қанча ҳаракат қилмасин, дараги чиқмади.

Бироқ Тошкент аҳолиси унинг номини унутмаган эди. 1996–1997 йилларда у кишининг ўғли Абдулвадудхон ўзи яшайдиган уйни маҳалла фаоллари билан келишиб, “Ҳасанхон қори” масжидини бунёд этди.

Мазкур масжид шу йилнинг бошида замонавий хайтэк усулида янгитдан қад ростлади. Илгари 600–700 кишига хизмат кўрсатган бўлса, эндиликда тўрт мингдан ошиқ намозхонни сиғдиради.

*“Ўзбекистон” телеканали муҳаррири
Марям ТУРҒУН қизи тайёрлади.*

Чумолига ким ўргатди?

Тадқиқотларга кўра, чумоли ўзига керакли дон ва уруғларни ер остига тўплаб, жамғарганидан кейин иккига бўлиб қўяр экан. Чунки дон ва уруғлик иккига бўлиб қўйилса, ер ҳар қанча унумдор бўлмасин, униб чиқмас экан.

Лекин чумоли кашнич донини тўрт бўлакка бўлганини кўргач, олимлар таажжубланишибди.

Бу хусусда тадқиқот олиб борилгач, қуйидаги нарска кашф қилинди. Кашнич дони агар иккига бўлинса ҳам ўсиб чиқаверар экан. Лекин тўрт

бўлакка бўлинса, ўсиб чиқмас экан.

Чумолига таълим берган Аллоҳ ҳар қандай айб-нуқсонлардан покдир.

رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى

«Парвардигоримиз барча нарсага Ўз хилқатини – шаклини ато этиб, сўнгра (уни) тўғри йўлга солиб қўйган Зотдир» (Тоҳа сураси, 50-оят).

Ота Ва ўғил

“Ҳидоят” журналининг 6-сонида “Нажот кемаси” сарлавҳали мақолани ўқиб чиқдим. Унда бундай сатрлар келтирилади. Нуҳ алайҳиссалом ота меҳри, куюнчақлиги, донолиги, ғам-алами билан, кенжа ўғли Канъонга: **«“Биз билан биргаликда кемага чиқ”, деди»** (Худ сураси, 42–43-оятлар). Аммо нодон ўғил қайсарлик қилиб баланд тоққа чиқаман деб ўз боласини кўтариб кетди. У отасининг буйруғига беписанд қаради ва боласи билан сувга фарқ бўлди.

Ривоятларда келтирилишича, Канъоннинг онаси кофира эди. Онанинг ўз эрига итоатсизлиги ўғлига ҳам таъсир этиб, отасининг пайғамбар эканига гумон қиларди. Гоҳо отасининг раъйига ҳам эътироз билдирарди. Бу феъл-атвори унга панд берди. Отага итоатда ноқислик қилди. Нуҳ алайҳиссаломнинг пайғамбарлик масъулияти ва оталик меҳри билан мунгли нидоси мўъжизавий оҳанг бўлиб, Қуръон тиловат қилган мўминни йиғлатади. Итоатсиз ўғилнинг фожиаси ҳаммага ибрат бўлиб қолди.

Иброҳим алайҳиссалом ўғли Исмоилга: **«“...Эй ўғилчам, мен тушимда сени**

сўяётганимни кўрмоқдаман, боқиб кўр, нима дерсан?” деди. (У): **“Эй отажон, сизга амр этилганни бажаринг, иншоаллоҳ, мени сабр қилгувчилардан топасиз”, деди»** (Соффат сураси, 102-оят).

Ота ва ўғилнинг ҳамдарду ҳамнафаслиги қиёматгача келадиган инсонларга ибрат қилиб кўрсатилиб, уларнинг дуолари қабул бўлди. Инсоният ўз наслини қурбонлик қилишдек даҳшатли ишдан қутулди.

Иброҳим алайҳиссаломнинг: **“Эй Раббимиз, уларга ўзларининг ичидан оятларининг тиловат қилиб берадиган, китобни ва ҳикматни ўргатадиган, уларни поклайдиган Пайғамбар юбор. Албатта, Сенинг Ўзинг азиз ва ҳикматли Зотсан”** (Бақара сураси, 129-оят), деган дуолари қабул бўлиб, тўрт минг йилдан сўнг Исмоил алайҳиссаломнинг зурриётидан бутун оламга раҳмат бўлиб Муҳаммад алайҳиссалом дунёга келдилар.

Бу воқеа инсониятга буюк йўлланма, ибрат намунаси бўлиб қолди.

Исмоил алайҳиссаломнинг онаси муслима аёл бўлган. У эрига итоати, унинг обрўсини сақлаши, отанинг фарзанд олдидаги мақомини қоим қилгани айтилади.

«Обуна-2025»

“Маърифат улашиш – энг эзгу амал”

тадбирларидан лавҳалар

Самарқанд вилояти имом-хатиблари

Наманган вилояти имом-хатиблари

«Раббингиз Унинг Ўзигагина ибодат қилишингизни ҳамда ота-онага яхшилик қилишни амр этди. (Эй инсон!) Агар уларнинг бири ёки ҳар иккиси ҳузурингда кексалик ёшига етсалар, уларга “уф!..” дема ва уларни жеркима! Уларга (доимо) ёқимли сўз айт! Уларга меҳрибонлик билан, хорлик қанотини паст тут ва (дуода) айт: “Эй Раббим! Мени (улар) гўдаклик чоғимда тарбиялаганларидек, Сен ҳам уларга раҳм қилгин!”» (Исро сураси, 23-24-оятлар).

Бу оятда ота-онага яхшилик қилиш Аллоҳ таолога ибодат қилиш билан ёнма-ён зикр этилди. Гўё ота-онага яхшилик қила оладиган одам Раббисига ҳам ибодат қила олади. Зеро, бу ёруғ оламга келишнинг зоҳирий сабабияти ота сулбидан ва она раҳмидан бўлиб, фарзанд ушбу моддий қонуният занжирини ҳис қила олмас экан, қолганларини айтмаса ҳам бўлади.

“Эй фарзанд, бир парча эт ёки ниҳоятда ожиз ҳолингда ота-онангнинг меҳрибонлигига муҳтож бўлганингни эсла ва ушбу кунларда зоҳир бўлган яхшиликларни кўз олдингга келтир, бас, сен ҳам яхшиликда давом эт”. Демак, ота-она кексайганида уларнинг олдида “уф” тортмаслик, гап қайтармаслик, баъзан қўполликларига сабр қилиш, уларнинг кўзларига тик боқмаслик, орқа ўгирмаслик, овоз кўтармаслик фарзанднинг бурчидир.

Ота-онага “уф” демайдиган фарзанд бошқаларга ҳам “уф” демайди. Ҳатто Аллоҳ таоло синов учун балоларга йўлиқтирганда ҳам мазкур сўзни тилига чиқармайди. Шу орқали у ўзининг одоби ва тақдирга розилигини билдиради.

Абдумутал ОТАБОВЕВ,
Жиззах вилояти “Холид ибн Валид” масжиди имом-хатиби

Тонгги илтижолар

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

Ўқилиши: “Алҳамду лиллаҳиллазий аҳ-йаанаа баъда маа амаатана ва илайҳин нушуур”.

Маъноси: “Бизни вафот эттирганидан кейин қайта тирилтирган Аллоҳга ҳамд бўлсин. Қайта тирилиш Унинг Ўзигадир”.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ عَلَيَّ رُوحِي، وَعَافَانِي فِي جَسَدِي،
وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ

Ўқилиши: “Алҳамду лиллаҳиллазий род-да ъалаййа руҳий ва ъаафааний фий жаса-дий ва азина лий бизикриҳ”.

Маъноси: “Менга руҳимни қайтарган, жисмимга офият берган ва зикрини қилишимга изн берган Аллоҳга ҳамд бўлсин”.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ،
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Ўқилиши: “Лаа илаҳа иллаллоҳу ваҳдаҳу лаа шарийка лаҳу, лаҳул мулку ва лаҳул ҳамду ва ҳува ъала кулли шай’ин қодийр”.

Маъноси: “Яккаю ёлғиз Аллоҳдан бошқа илоҳ йўқ. Унинг шериги ҳам йўқ. Мулк Уникидир. Унга ҳамд бўлсин. У ҳар бир нарсага Қодир”.

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ

Ўқилиши: “Субҳаналлоҳи ва биҳамдих”.

Маъноси: “Аллоҳни пок деб ёд этаман ва У Зотга ҳамд айтаман”.

اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ،
وَإِلَيْكَ النُّشُورُ

Ўқилиши: “Аллоҳумма бика асбаҳнаа ва бика амсайнаа ва бика наҳйаа ва бика намууту ва илайкан нушуур”.

Маъноси: “Аллоҳим, Сенинг номинг ила тонг оттирдик, Сенинг номинг ила кеч киргиздик. Сенинг номинг ила тириламиз ва Сенинг номинг ила ўламиз ва Сенга қайтажакмиз”.

Ассалому алайкум ва
раҳматуллоҳи ва
баракотух.

СЎРАГАН

ЭДИНГИЗ...

САВОЛ: Яқинда операция бўлдим. Ўрнидан туриш, ўтириш мумкин эмас. Аёлим ёрдамида таҳорат олиб, ётган ҳолда намоз ўқияпман. Уйқумда эҳтилом бўлиб қолдим. Ғусл қила олмайман. Бундай ҳолда қандай қилиб покланиб намоз ўқийман?

ЖАВОБ: Сув билан покланиш имкони бўлмаганда таяммум қилинади. Аллоҳ таоло марҳамат қилган: “Агар бемор бўлсаларингиз ёки сафарда бўлсаларингиз ё бирорталарингиз қазои ҳожатдан келса ёки аёлларга яқинлик қилса-ю, сув топа олмасаларингиз, поккиза тупроқ билан таяммум қилинглар” (Нисо сураси, 43-оят).

Таяммум қилиш учун олдин енгини тирсаклардан ўтказиб шимарилади. Сўнг намоз ўқиш ниятида покланишни қасд қилиб, икки қўли тоза тупроққа ёки ер жинсидан бўлган нарсага урилади ва юзга бирор жойини қолдирмасдан суртилади. Кейин яна икки қўли иккинчи марта тоза тупроққа урилади ва аввал чап қўлининг кафти билан ўнг қўли тирсаклари билан қўшиб масҳ қилинади. Кейин ўнг қўлининг кафти билан чап қўли тирсаклари билан қўшиб масҳ қилинади. Таяммум ана шу тарзда қилинади.

Таяммум тартиби ҳақида тўлиқ маълумотни домлалардан сўраб билиш керак.

САВОЛ: Мен тўшакка михланиб қолганман. Ётган бемор қиблага

оёғини узатиб намоз ўқиши кераклигини ўқидим. Аммо менда бошим қиблада бўлиб қолган. Каравотим шундай жойлашган. Баъзан уйдагилар каравотимни айлантириб беришади. Баъзан ҳеч ким бўлмай қолади. Шундай ҳолатда қиблага юзланмасдан намоз ўқисам бўладими?

ЖАВОБ: Сизни қиблага қаратиб қўядиган одам бўлмаса, узрли бўлганингиз учун қиблага юзланмасдан ҳам намоз ўқисангиз бўлади.

“Фатавои Оламгирия”да бундай дейилган: «Тўшакка михланиб қолган бемор ўзи қиблага юзлана олмаса ё уни қиблага қаратиб қўядиган одам бўлмаса, намозни қайси томонга юзланиб ўқиса ҳам, намози дуруст бўлади. “Хулоса”да ҳам шундай келган. Шунингдек, беморни қиблага қаратиб қўядиган одам бўлса, уни қиблага юзлантириб қўйиш зарар берса ҳам, бемор ўзига қулай томонига қараб намоз ўқийди. “Заҳирия”да шундай келган».

САВОЛ: Бомдод намозини фарзи ва суннатини ўрнини алмаштириб ўқиса гуноҳ бўладими? Қуёш чиқишига кам вақт қолгани учун улгурмай қоламан деб ўйлаб дастлаб фарзини ўқиб, кейин суннатини ўқидим. Қуёш чиққунча улгурдим. Шу ишим тўғрими?

ЖАВОБ: Нотўғри. Бомдоднинг фарзи ва суннатининг ўрнини алмаштириб ўқиш мумкин эмас. Агар бомдод-

нинг вақтидан фақат икки ракат намоз ўқийдиган вақт қолган бўлса, албатта, фарзи ўқилади. Ҳанафий мазҳабимизда, бомдоднинг суннати фарзидан аввал ўқилмай қолса, фарздан кейин ўқилмайди.

САВОЛ:

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга салом бериш вақтида айрим одамларнинг ҳужраи саодат деворларини ушлаб силашлари, ўпишларини кўриб қоламиз. Бундай қилиш мумкинми?

ЖАВОБ:

“Иршодус сорий” китобида бундай дейилган: “Расулуллоҳ қабрлари зиёрати вақтида ҳужраи саодат деворлари ушланмайди. Чунки бу одога зиддир. Ҳужраи саодат деворлари ўпилмайди, деворга ёпишилмайди, қабр тавоф ҳам қилинмайди. Чунки бу ишлар бидъат ҳисобланади”.

Динимиздаги амаллар, хусусан, ҳаж ва умра амаллари ҳис-туйғу билан эмас, балки шариат кўрсатган шаклда адо этилиши керак. Ана шунда савоб бўлади, мақсад ҳосил бўлади. Бировларнинг кўр-кўрона қилаётган ишларини кўриб, шу иш тўғри экан, деб умра ёки ҳажга кетаётган киши уларга эргашмаслик керак. Уларни адо этиш тартибини, хусусан, севимли Пайғамбаримиз, Одам болалари саййиди Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам зиёратларига киришнинг одобларини яхшилаб билиб олиши керак.

САВОЛ:

Бир китобда оёқ кийимни ечмай намоз ўқиш мумкинлиги ҳақида ўқиб қолдим. Шунини тушунтириб берсангиз.

ЖАВОБ:

Мужтаҳид уламоларимиз ҳадисларни ўрганиб чиқиб, оёқ кийим билан масжидга кириб намоз ўқиш масжиднинг тозалиги йўқолишига сабаб бўлгани учун масжидда оёқ кийимда намоз ўқишдан қайтарганлар. Шунинг учун ҳам намозхон хоҳ уйда, хоҳ масжидда ёки бошқа жойларда жойнамозда намоз ўқиётганда оёқ кийимини ечиб намоз ўқийди.

Аллома Ибн Обидин раҳимаҳуллоҳ айтади: “Агар оёқ кийим билан намоз ўқиш масжид гиламларини кир бўлишига олиб келса, оёқ кийимсиз намоз ўқиш лозим бўлади”. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам замонларида Масжиди Набавийга бугунги давримиздан фарқли равишда майда тошлар тўшалган (яъни, у замонларда пок оёқ кийим билан намоз ўқиш масжидни ифлос қилмаган).

“Умдатул муфтий” китобида: “Масжидга оёқ кийим билан кириш беодобликдир”, дейилган (“Раддул мухтор”).

САВОЛ:

Бир танишим: “Бир инсон вафот этса, жанозадан кейин унинг учун йўл намози” деган намоз ўқиб, савобини шу маййитга бағишлайди”, деб қолди. Шундай намоз борми?

ЖАВОБ:

Динимизда бир қанча нафл намозлар бор, аммо маййит учун ўқиладиган “йўл намози” каби намоз йўқ. У танишингиз илмсизликдан шундай деган. Динда йўқ нарсани айтиб, ёйиш бидъатга олиб боради.

Нафл намоз ўқиб, савобини маййитга бағишлаш жоиз. Лекин бу жанозадан кейин ўқиш керак дегани эмас. Кароҳият пайтида ўқийверади. Бу ҳақида “Баҳруроиқ” китобида бундай дейилган: “Инсон намоз ўқиб, рўза тутиб, садақа қилиб, савобини бирор тирик инсонга ёки маййитга бағишласа бўлади ва савоби уларга етиб боради. Бу аҳли сунна вал жамоанинг тутган йўлидир”.

САВОЛ:

Бир танишим тандир ва ўчоқларнинг огзини қиблага қаратиб ўрнатиб бўлмайди, деди. Шу тўғрими?

ЖАВОБ:

Бу масалани динга алоқаси йўқ. Тандир ва ўчоқларни исталган томонга қаратиб ўрнатиш мумкин.

Ўзбекистон мусулмонлари идораси
Фатво маркази
(78) 150-33-44.

Муҳаммад ибн Омир ибн Шарафиддин ШИБРАВИЙ

Замоннинг ғафлати – имкон фурсати

**Кимки фазилатлари билан қувонса,
мусибатлар билан безовта бўлади.**

Изоҳ: Пайғамбар алайҳиссалом: **“Мен Одам фарзандларининг саййидиман, бу фахр эмас!”**¹ деган эдилар. Расули акрам мазкур сўзлари билан: **“Бу айтаётганларим баъзи одамларнинг ўзларини мақтаб фахрланиши каби эмас”** демоқчи бўлдилар. Чунки Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Аллоҳга яқинлиги билан ифтихор қилардилар. Одам фарзандларига пешқадам бўлгани учун эмас.

Бировнинг юзига ўзи борида мақташ динимизда қораланган. Энди ўзини ўзи мақташга келсак, бу ундан-да хунук иш. Динимизнинг одиллигига, энг нозик нуқталаргача эътибор қаратиб, заррача зарарга ўрин қолдирмайдиган инсонпарварлигига тан бермасдан иложимиз йўқ. Киши ўзининг “бошқаларда йўғ-у, менда бор” деб афзал санаган жиҳатларини тилга чиқариши чиройли эмас, бироқ ташқарига чиқармаса ҳам, ичкаридан бу фазилатларга мамнун бўлиши на-да хунук, балки хавфли иш экан. Сабаби, бундай “мамнуният” қалбда кибрга, нифоққа жой ҳозирлайди. Мутакаббирлик, мунофиқлик мусулмонни жаҳаннамга судрайдиган мусибатдир. Бу мусибатга қандай безовта бўлмаслик мумкин?!

**Яхшиликларингни унутиб,
ёмонликларингни эслаб юрадиган
кимса билан ҳамроҳ бўлма**

Изоҳ: Мурувватли, мард инсон бировга қилган яхшилигини унутади. Лекин ўзига қилинган яхшиликка бепарво бўлиш, ҳатто унутишгача бориш учун кўрнамак бўлиш камлик қилади. Бунинг учун яна “ҳамма менга яхшилик қилиши керак, мен шунга муносибман” деган даражада беор, безбет ҳам бўлиш керак. Аллоҳга ва бандаларга муносабатда юзага чиқадиған бу кўрнамаклик, беорлик ва безбетлик аслида такаббурликнинг турли қирраларидир. Мутакаббир кимса қилган яхшилигини унутишга мажбур, чунки у бировни ўзидан устун кўришга одатланмаган. Шунинг учун у нуқул ёмонликларингизга ишора этиб,

ўзининг сиздан устун эканини исботлаш пайида бўлади.

Бундай кимса билан ҳамроҳ бўлиш нари турсин, ёнида бир ердан нафас олиш жуда хавфли!

**Қаноат – бойликнинг боши ва
тақвонинг асоси**

Изоҳ: Бойлик моли кўплиги билан эмас, бандага муҳтожлиги йўқлиги билан белгиланади. Мол-дунёси қанча очларни тўйдириши мумкин бўлган кимсалар бор, ҳар куни минг тилла топса ҳам, оч-наҳор, дунё илинжида хору зор, бандаларга қараб қолган кўзлари мўлтираган, юзлари сарғайган. Топгани бир маҳалга ёки ундан кўпроққа етадиган фақир-мискинлар бор, эҳтиёжини кимсага билдирмайди, ўзини, кўзини тўқ тутуди, бориға қаноатли, муҳтожлиги фақат Аллоҳга. Ана энди айтинг, ким бой: мол-дунёси ошиб-тошиб ётса ҳам, бандаларга мўлтираётган оч кўзларми ёки муҳтожлиги фақат Аллоҳга бўлган тўқ кўзларми?!

Ризқ Аллоҳдан эканига ишонган инсон уни бошқа жойдан изламайди, ризқнинг Эгаси билан боғланади. Яратувчи билан бандаси ўртасидаги боғланиш тақво асосига қурилсагина натижа беради. Суфён Саврий айтган экан: “Аллоҳдан қўрқ, чунки мен тақволи кишининг муҳтож бўлганини кўрмадим”. Қаноат бизни бандага муҳтож бўлмасликка ўргатади. Кимки Аллоҳдан ўзгасига муҳтож эмас экан, у ҳақиқий бойдир.

**Оқил замон ғафлатини ғанимат билган
ва имкон фурсатини ушлаган кишидир**

Изоҳ: Замоннинг ғафлати бамисоли “тажохули ориф”, яъни билиб туриб, ўзини билмаганга солиш шаклида кечади. Аллоҳ ато этган бу фурсатни бандаларидан энг оқиллари ўз пайтида англайди, имконни ғанимат билиб, ундан охиригача фойдаланади. Оқилнинг ақлига лол қолган шафқатсиз замон гўё кўзини юмиб, доим қаршилиқ қилган нарсаларига бефарқ, ғофил ҳолда туради.

Арабчадан Рашид ЗОҲИД таржимаси.

¹ Имом Термизий ривояти.

Фатвога журъатлироғингиз...

Яқинда бир дўстимнинг отаси хаж ниятида пул йиғиб, муборак зиёрат насиб этмасдан вафот этибди. Фарзандлари пулни отасига савоби етсин дея маҳалладаги янги қурилаётган катта масжидга бермоқчи бўлибди. Аммо бу масжиднинг ҳомийлари кўп деган ўйда шу атрофдаги бошқа масжидга эҳсон қилмоқчи бўлиб, иккиланиб менга маслаҳат солди.

Бу мен учун жуда оддий саволдек эди. “Албатта, қайси бири муҳтож бўлса, ўшанга бериш керак”, демоқчи бўлдим. Аммо чумчуқ сўйса ҳам, қассоб сўйсин дея, таниш имомга кўнғироқ қилдим. У мен бир оғиз сўз билан жавоб бериб юбораётган масалани 7–8 дақиқа тушунтирди. Олдин вазиятни тўла тасаввур қилиш учун бир қанча саволлар берди:

“Ота ўша масжидга пул беришни назр қилганми ё ниятми?”, “Ўлимидан олдин болаларига васият қилганми, қилган бўлса, нима деб васият қилган?”, “Ўша катта масжидга ҳақиқатан ҳам маблағ етарлими ё бошқаларнинг кўзига шундай кўриняптими?”, “Ота қолдирган пулнинг миқдори қанча?”, “Вафот этган одамнинг ака-укалари бу масалага нима дейди?”,

“Пул бошқа жойга берилса, улар норози бўлишмайдими?”, “Яқинлар ўртасида гап-сўз кўпаймайдими?”, “Пул афзал жойга берилганини тўғри тушунишадими?”, “Оналари қандай фикрда?”, “Отанг айтган жойга берасан, дейдими, ё савоби борса бўлди, деб рози бўладими?”, “Ота васият ё ниятларда хато қилган бўлса, унинг хатосини фарзанд қай ҳолатларда тузата олади?”

Домла шу каби ўнлаб мулоҳазалар билдириб, “ундай бўлса, бундай қилинади, бундай бўлса, ундай қилинади”, дея батафсил тушунтирди. Шошиб, хато қилиб қўйилса, кейин афсусланиш мумкин бўлган жиҳатларга эътибор қаратди.

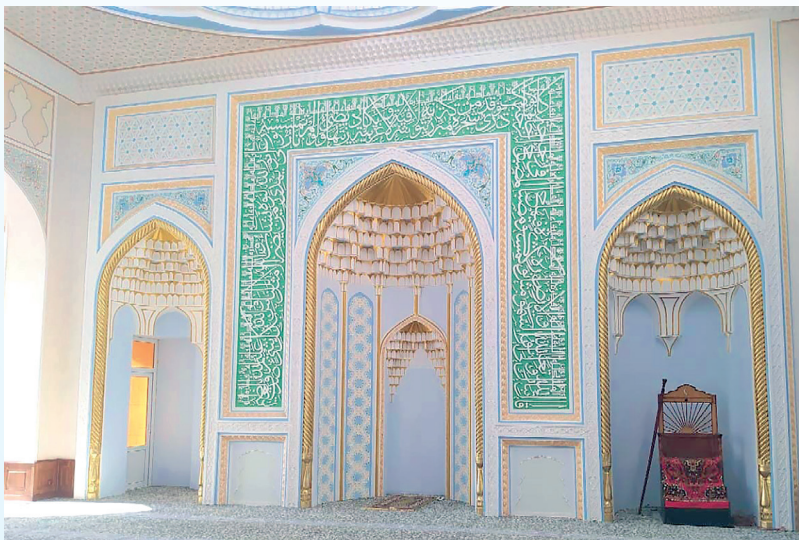
У тушунтиряптию, мен ичимда ўзимга-ўзим: “Сенга қолса, икки оғиз гап билан фатво бериб юбораётган эдинг, аммо бу ёқда шунча гап бор экан...” дедим.

Ҳа, биз кўпинча уч-тўртта диний китоб ўқиб, айрим масалаларга фатво бериб юборамиз. Ўзимиздан “Муоз” ясаб олганмиз. Оқибатини эса ўйлаб ҳам ўтирмаймиз. Нотўғи фатво ортидан эртага тортишув-жанжаллар, келишмовчиликлар келиб чиқиши мумкинлиги хаёлга ҳам келмайди.

Бундай пайтларда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг: **“Фатвога журъатлироғингиз, дўзахга журъатлироғингиздир”**, дея қатъий огоҳлантирганини унутмаслик лозим (*Имом Доримий ривояти*).

Имомнинг жавобидан шуни англадимки, “Чумчуқ сўйса ҳам, қассоб сўйсин” деганларидек, ҳар бир касб эгаси ўз ишини қилиши зарур экан.

Абдуғафур ИСКАНДАР

Назардан сақланинг

Халқимиз орасида “кўз тегди”, “назарга чалинди” каби гап-сўзлар юради. Хўш, бу нарсалар аслида борми?

Ислом дини нуқтаи назаридан “кўз тегиши” бор. Қуръони карим ва ҳадиси шарифларда бу ҳақда баён қилинган.

Қуръони каримда: **«Албатта, кофир бўлган кимсалар Зикрни (Қуръонни) эшитган вақтларида, сизни кўзлари билан (тикилиб) йиқитаёзурлар ва “албатта, у мажнун”, дерлар»** дея марҳамат қилинган (*Қалам сураси, 51-оят*).

Бу оятнинг тафсири ҳақида “Ибн Касир тафсири”да: «Ибн Аббос, Мужоҳид ва бошқалар айтади: **“Кўзлари билан йиқитаёзурлар”** дейилганда, яъни кўзлари билан кўзларлар. Агар Аллоҳ сизни асраб, ҳимоя қилмаганида, душманликлари туфайли сизга ҳасад қилиб кўзлар билан ерга қулатар эдилар. Ушбу оятда назарланиш, кўз тегиши ва таъсири ҳақ экани ва бу фақат Аллоҳнинг амри билан бўлиши мумкинлигига далил бор», дейилади.

Қуръони каримда: **«(Сўнгра уларни сафарга кузатаётиб) айтди: “Эй ўғилларим! (Мисрга) бир дарвозадан кирмангиз, балки турли хил дарвозалардан кирингиз! Мен сизлардан Аллоҳнинг бирор ҳукмини қайтара олмайман. Ҳукм фақат Аллоҳнинг измидадир. Унгагина таваккул қилдим. Барча таваккул қилувчилар (ҳам) Унинг Ўзигагина таваккул қилсинлар!”»** (*Юсуф сураси, 67-оят*) дейилади.

“Тафсири ирфон”да: **«Яъқуб алайҳиссаломнинг ўғилларига бир дарвозадан кирмасликни буюрганлари жумҳур муфассирлар наздида кўз тегишидан сақланиш лозимлигига далилдир. Кўз тегишининг зарарга зоҳиран сабаб бўлиши ҳақдир. Имом Насафий: “Кўз тегиши одамни қабрга, туяни эса қозонга киритади”, деганлар. Муслмон кишини бирор нарса мафтун қилса, ҳайратга солса, унга барака тилаб дуо қилиши керак. Шундай қилса, унинг кўзи тегмайди. Барака дуоси қуйидагича: “Табарокаллоҳу аҳсанул холиқийн. Аллоҳумма барик фийҳи”. Бирор кишининг кўзи тегиши маълум бўлса, унинг одамлар ҳузурига кириши ман этилади»,** дейилади.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Кўз ҳақдир. У кишини баландликдан қулатади”,** деганлар (*Имом Аҳмад, Имом Табароний, Имом Ҳоким ривояти*).

Назарланиш, кўз тегиш эса бирор кишининг бирор нарсадан ҳайратланиши, ажабланиши, бирор нарсага ичини тортишидир. Уламолар фикрича, назарли киши ўзига хос ҳасадгўйдир. Лекин ҳар бир ҳасадгўй “кўз”ли киши бўла олмайди. Улардан сақланмоқ учун намозни қанда қилмай, Қуръон оятларини ҳамда саҳих ривоятларда келтирилган дуоларни ўқиб юриш лозим.

Рухиддин АКБАРОВ

Ғишт

Бир куни Ҳожимурод уйининг девори-ни таъмирлаётганда ғишлар орасида олтин қуймасини кўриб қолди. “Ниҳоят камбағалликдан қутуламан. Ўзимга ҳашаматли уй қураман”, деб ўйлади у. Шундай ўй-фикрлар билан ухлаб қолди. Кейинги куни тушида ишчиларни, ошпазларни, уй хизматчиларини ишга ёллаётганини кўрди. Учинчи куни ҳам оламшумул режалар тузишда давом этди. Орзу қилавериб, намоз ўқишни ҳам ва ҳатто унга бу неъматни берган Аллоҳ таолога ҳамд айтишни ҳам унутиб қўйди. Ана шундай кунларнинг бирида, орзулар денгизига шўнғиган Ҳожимурод шаҳар атрофида юрар экан, қабристон бўйида ғишт қуяётган бир устага кўзи тушди. Ўша киши қабристон тупроғидан ясалган ғишлар мустаҳкам чиқишини айтганида, Ҳожимурод юзига таркаси тушгандек сесканиб кетди ва ўзидан уялиб ортига қараб кетди.

“Эҳ, аҳмоқ! Кун келиб сенинг тупроғингдан ҳам кимдир ғишт ясайди. Сен эса қўлингга олтин тушиши билан эс-хушингни йўқотиб қўйдинг. Кундан-кунга умринг ниҳоялаб бораётган бўлишига қарамай, намоз ва дуоларни ҳам ташлаб қўйдинг. Пуч орзуларингни қўй! Аллоҳ таоло томонидан берилган имкониятдан муносиб фойдалан. Пулларни керакли ўринларга ишлат. Ўйламасдан сарфлаб ташлама!” деди у ўзига.

Шу пайт аср намозининг азони эшитилди. Ҳожимурод яхши ният билан масжидга кетди. Агар у Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қуйидаги ҳадисларини билганида эди, ақл-хушини йўқотмасди: **“Агар Уҳуд тоғидек олтиним бўлса, қарзимни тўлашга етадиганидан ортиғи менда уч кундан ошиқ туришини хоҳламайман”** (Имом Бухорий ривояти).

“Кўкалдош” мадрасаси мударриси
Охунжон АҲМЕДОВ
таржимаси.

Ҳасан автоҳалокат оқибатида икки кўзидан айрилди. Шунга қарамасдан у ўзини тута олди ва бунга кўникиб яшашни ўрганди. У кўпинча қишлоғидан шаҳарга ёлғиз бориб келарди. Бир куни Ҳасаннинг дўсти Муртазо мазахомуз: “Ҳасан, кел, беллашув уюштирамиз. Иккимиздан қай биримиз биринчи шаҳарга етиб борар эканмиз?” – деди. Ҳасан унинг таклифини жиддий қабул қилди ва: “Розиман, агар енгилсанг, мағлуб бўлганингни тан олиб буни барчага айтасанми?” – деди. Унинг шартидан Муртазо хоҳолаб кулди ва: “Сен айтганча бўлақолсин”, деди беписанд оҳангда. Ҳасан: “Яна бир шартим бор. Беллашув вақтини мен белгилайман”, деди.

Муртазо Ҳасан ғалаба қозонишининг эҳтимоли йўқлигини хаёл қилиб: “Шартингни қўйишинг мумкин”, деди. Улар тун қоронғисида ўрмон йўли орқали шаҳарга боришга келишиб олди. Ҳасан кечаси ҳам худди кундузи каби юриб йўлини йўқотмасдан биринчи бўлиб етиб келди. Муртазо эса қоронғи ўрмонда яхши кўрмагани боис йўлини йўқотиб, Ҳасандан ярим соат кейин шаҳарга етиб борди.

Агар у Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ушбу ҳадисларини билганида, бундай йўл тутмаган бўлар эди: **“Аллоҳ таоло менга тавозели бўлмоқликни ваҳий қилди, ҳеч ким бошқалардан ўзини устун санамасин”**.

Илмий тажриба ҳикмати

Қуръони каримда: **“Ер уларни (одамларни) тебратмаслиги учун унда тоғларни (пайдо) қилдик ва йўл топиб юришлари учун унда кенг дара ва йўлларни пайдо қилдик”**, дея марҳамат қилинади (*Анбиё сураси, 31-оят*).

Тоғлар ва йўллар ҳақида бундай оятлар кўп. Эътиборлиси, иккиси ҳам Аллоҳ таоло инсониятга ато этган улкан неъматлардир. Чунки равон йўллар узоғимизни яқин қилса, тоғлардан қазиб олинаётган бебаҳо бойликлар турмуш фаровонлигига хизмат қилмоқда.

Яқинда Тошкент транспорти университети Йўл муҳандислик факультети олимлари томонидан ўлкамиздаги тоғ жинсларидан йўлсозлик учун қандай фойдаланиш мумкинлигини тадқиқ этилди. Ўрганишларга кўра, биз излаган тоғ жинслари захираси республикаимизнинг деярли барча ҳудудларида бор. Улар сифатлилиги, қаттиқлиги билан йўлсозлигимиз учун ниҳоятда фойдали экани маълум бўлди.

Тажриба жараёнида дастлаб бир турдаги қаттиқ тоғ жинслари гранит ва гранитсимон тошларни чақиқтошга айлантириб, уларга қўшиладиган майда тўлдиргичини ҳам шу турдаги тошлардан (майдаланган донали) йўл тўшамаларига ётқиздик. Бироқ уларни қанчалик оғир ускуналар билан зичламайлик, бир-бири билан умуман жипслашмади. Шунга ўхшаш ҳолат чўкинди оҳакли карбонатли тошларда ҳам рўй берди. Шунда тажриба олиб бораётган икки турдаги тошларни – чақиқ тош гранитсимон тоғ жинсига, карбонатли тоғ жинси тошларидан ясалган майдаланган донали тошларини қўшиб йўл қурилишида синовдан ўтказдик. Натижада тошлар 98 фоизга бирикиб, қаттиқ жисмга айланди. Уларни йўлга ётқизганимизда зичланиши ўта мустаҳкам экани маълум бўлди. Шунингдек, оҳакли тоғ жинси чақиқ тошга, гранитсимон қаттиқ тошдан

олинган майда донали тошлар қўшилганда ҳам синовлар юқори натижалар берди. Бир сўз билан айтганда, бу хомашёлардан йўлларимиз қурилишида фойдалансак, улар мустаҳкам бўлиб, узоқ йиллар халқимизга хизмат қилиши аёнлашди.

Буни кўриб, Қуръони каримдаги: **“Ер ўстирадиган нарсалардан, уларнинг ўзларидан ва улар билмайдиган нарсалардан, барчасидан жуфтларни яратган Зот пок бўлди”** (*Ёсин сураси, 36-оят*) ояти ёдга келади. Чунки Аллоҳ таоло барча нарсани жуфт-жуфт қилиб яратгани каби тошларни ҳам жуфтини яратган. Икки турдаги тошдан бир яхлит мустаҳкам тош ҳосил бўлиши – мўъжиза.

Бу ўрганиш жараёнида Нурота тоғ тизмаларида ўзидан нур ўтказувчи, ноёб, дунёда кам учрайдиган ойнасимон тошларга дуч келдик. Уларни қайта ишлаб силлиқ ҳолатга келтирганимизда, бу тошлар ўзидан нур ўтказиб, ўзининг яширин чиройини очгандек бўлди. Ҳар бир тош бир-биридан фарқли ўлароқ бетакроп. Одатда сунъий тош шиша ҳосил бўлиши учун 1600–1800°C даражада

иссиқлик керак бўлади. Мазкур нур ўтказувчи табиий тошлар эса чўкинди тоғ жинслари бўлиб, миллион йиллаб сув остида пайдо бўлган. Аммо сув остида бунчалик ҳарорат борлиги, унинг яратилишига инсон тафаккури ожиз.

Бу тошлар таркиби ўрганилганда икки кимёвий элемент, яъни Ca^{2+} кальций ва CO_3 (карбонат)дан иборат экани маълум бўлди. Шу онда Қуръони каримдаги: **“У икки-сидан дур ва маржон чиқардик. Ва Раббингизнинг қайси неъматларини инкор қила олурсиз?”** (Ар-Раҳмон сураси, 22–23-оятлар) оятлари ёдга келди.

Аллоҳнинг қудратини қарангки, бу жилоланган тошлар атроф-муҳитдаги турли вирус ва микроб, радиацияларни ўзига ютиш ва экологияни тозалаш хусусиятига ҳам эга экан.

Қуръони каримнинг Ҳаққоҳ сураси 38–39-оятларида: **“Сизлар кўриб турган нарсалар билан қасам ичурман. Ва сизлар кўрмайдиган нарсалар билан ҳам”**, дея марҳамат қилинади. Бу оятларда бизга кўринган ва кўринмайдиган нарсалар ҳақида гап кетмоқда. Эътиборлиси, авваллари кўринмайдиган нарсалар бугун илмий кашфиётлар билан юзага чиқаётгандек. Яна биз билмаган кашф этилмаган қанча нарсалар борлигини Аллоҳ билади.

Яратган Эгам барчамизга илмларимизни зиёда айлаб, Ўз қудратини англашимизни насиб этсин.

Иброҳим СОДИҚОВ,
Техника фанлари доктори,
профессор,
Абдужаббор ҲАЙИТОВ,
Материалшунос-муҳандис

Ким ўзини мақтайди?

Динимиз муболаға билан бировни мақташдан қайтаради. Шунингдек, ўзига ўзи бино қўйиш, манмансираш нотўғри экани таъкидланади. Зеро, булар қалб касалликларидан биридир.

Бу ҳақда Қуръони каримда: **“(Эй Муҳаммад,) ўзларини пок қилиб кўрсатаётган кимсаларни кўрмадингизми? Йўқ, фақат Аллоҳ Ўзи хоҳлаган зотларни поклайди. Уларга қилчалик зулм қилинмайди”** (Нисо сураси, 49-оят), дея марҳамат қилган.

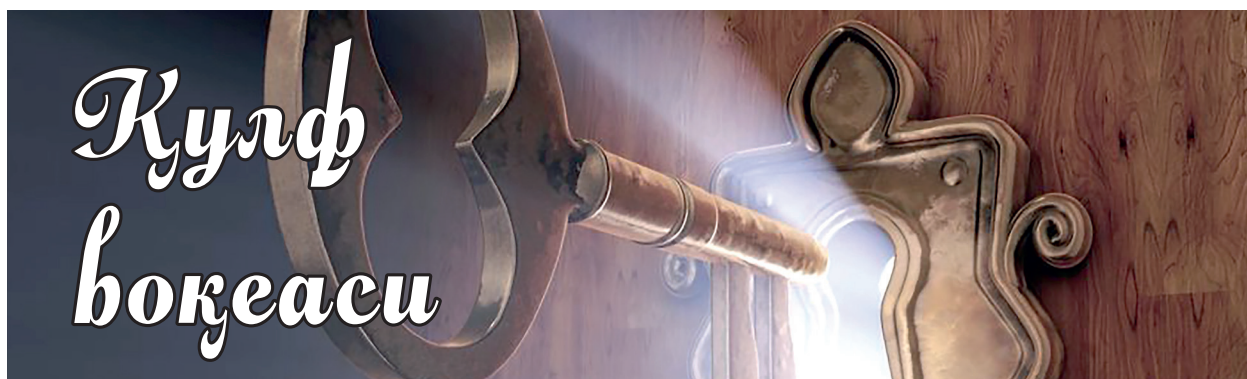
Айрим одамларни яхшиликка буюрсангиз, ёмонликдан қайтарсангиз, **“Иймон қалбда бўлади”** ёки **“Менинг қалбим тоза”**, дейдилар. Тўғри, иймон ҳам, тақво ҳам қалбда бўлади. Бироқ иймон қалбда қарор топиши амалга боғлиқ. **“Иймон қалбда бўлади”**, деб гуноҳлардан тап тортмаса, шариат талаб этган амалларни қилмаса, унинг гапи ёлғондир.

“Мен тақводорман”, деб керилиш ҳам дурустмас. Бироқ Аллоҳ таоло берган неъматларни эътироф этиб, бошқаларга ибрат бўлсин деган маънода уларни кўрсатиш жоиз. Зеро, ҳадиси шарифда: **“Аллоҳ таоло бандасида неъматини асарини кўришни яхши кўради”**, деб марҳамат қилинган (Имом Термизий ривояти).

Аллоҳ таолога, охират кунига ишонган банда солиҳ амалларни холис ният билан бажаради, гуноҳлардан тийилади. Банда қанча амал қилса ҳам, замонасининг энг тақводори бўлиб кетса ҳам, шу ишларини одамларга айтиб мақтаниши яхши эмас. Инсон камтар бўлса, Аллоҳ наздида ҳам, одамлар наздида ҳам обрў-эътибори ошади. Озроқ амал қилиб қўйиб, мансабидан фойдаланиб кериладиган риёкор, мақтанчоқ кимсалар Аллоҳ наздида ажр-савобдан қуруқ қоладилар, ҳеч қандай қадр-қиймат топа олмайдилар.

Шундай экан, ожиз банда ўзини мақтамасин, амал-мансаби билан керилмасин. Зеро, ким тақводор, ким фожир эканини ёлғиз Аллоҳ таоло билади.

Мардикул СИДДИҚОВ,
Хатирчи тумани

Элимизнинг обрўли инсонларидан бўлган Саид Алихонтўра бир даврада бундай суҳбат берганди: “Самарқанднинг атоқли уламоларидан Муслимхон бобо тухмат билан судсиз, сўроқсиз Новосибирскка сургун қилинди. Аёли ва фарзандлари бўзлаб қолаверди.

У кишини қасддан совуқ ва зах ҳибсхонага қамашди. Муслимхон бобо у ерда фақат салавот айтиб, саждага бош қўйиб вақт ўтказарди. Аммо назоратчиларнинг наздида ҳибсхона қулфида носозлик бўлаётганга ўхшар, қулф ўзидан ўзи очилиб кетарди. Бу ҳолни ўн кунча кузатган қамоқхона бошлиғи жазавага тушди. Сўнгра бир неча маротаба эшикни қулфлашди, ярим метр ортга юрар-юрмас қулф яна очилиб кетарди. Маҳбуслар эса: “Эшик очик, чиқиб кетмайсизми?” дейишарди. Муслимхон бобо мийиғида жилмайиб: “Чиқамиз-да”, деб қўярди.

Бошлиқ хонасига тажанг ҳолда келиб, чуқур уф тортди. Ёрдамчиси бунинг сабабини сўради. У: “Бу ерда нималар бўл-япти, уйда эса вояга етган қизим касал, кўрсатмаган дўхтирим қолмади, фойдаси бўлмаяпти”, деб ўзини ўриндиққа ташлади. Ёрдамчиси: “Маҳбуснинг бир хислати борга ўхшайди. Қачон қарасангиз, қўлидаги мунчоғини айлантриб пичирилатган бўлади. Табибликдан хабари йўқмикин мабодо, деб ўйлаб қолдим. Таваккал қилиб қизингизни кўрсатсак-чи, шояд шифо топиб кетса”.

Бошлиқнинг кўзида умид учқунлари пайдо бўлди. Аммо эҳтиёткорлик юзасидан

бу ишни ёрдамчисининг зиммасига юклади ва ўзи қамоқхонада қолди.

Ёрдамчи икки қоровул ҳамроҳлигида маҳбусни бошлиқнинг уйига олиб борди. Хомушгина аёл дарвозани мажолсиз қўллари билан аранг очди. Касалнинг хонасига кириб, ўнг томонда ўтиришди, чап томонда диванда қиз кўзлари юмуқ ҳолда ётибди. Муслимхон бобо чилёсинни бошлади. Икки соатларда бемор қиз оёққа турди.

Бошлиқ кечқурун уйига қайтиб дарвозани тақиллатганида ичкаридан ёш қизнинг “ҳозир” деган овози эшитилди, қиз дадасини кутиб олди. Кўзларига ишонмасдан юраги ҳаприқиб, аёлидан бўлган воқеани эшитди. Эртасига эрталаб ишга келган заҳоти Муслимхон бобони чақиртириб: “Сиз халқингизга керакли одам экансиз. Сизни Самарқандга жўнатаман”, деди.

Зах ҳибсхона, юпун кийим ўз ишини қилган экан. 1960 йилнинг қишида Муслимхон бобонинг йўтали кучайиб кетди. Ёз кунлари у киши шогирдларини йиғиб таъзия хатни ёздирди. Тошкентга бориши керак бўлган шогирд: “Устоз, сиз ҳаёт бўлсангиз, бу хатни қандай олиб борамиз?” деди.

Барчалари йўлга тушдилар. Сешанба куни пешиндан сўнг ўғилларини чақирди ва: “Бизнинг пириимиз Хожа Аҳрор Валий ҳазратларидир. Мени у кишининг яқинига чоршанба куни дафн этасиз”, деб тайинлади. Аср намози вақтида бандаликни бажо келтирди.

Муҳтарама УСМОНОВА
оққа кўчирди.

“Нукатул эъроб” бебаҳо асар

Маҳмуд Замахшарийнинг “Нукатул эъроб фий ғарийбил эъроб” асари номига айрим уламолар “фил Қуръанил карим” иборасини қўшганлар. Олим ушбу китобда сураларнинг ўзига хос нозик жиҳатларини очиб берди.

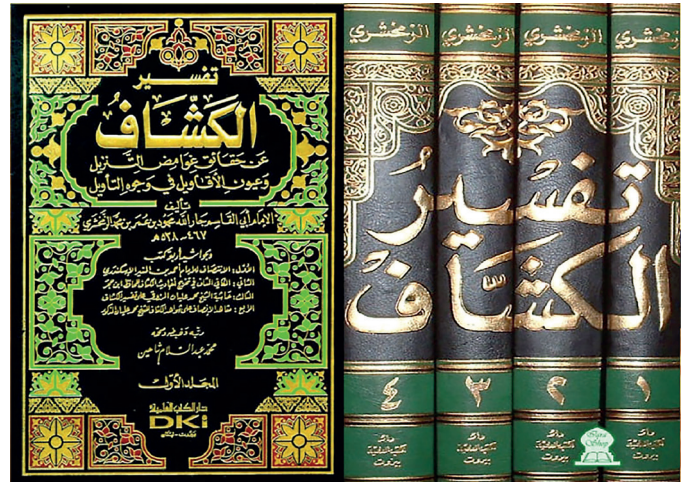
Қўлёзманинг муқаддима қисми йўқ. Унда 68 та сура таҳлили бор. Демак, асосий мақсад оятлар таҳлилидир. Асар наҳв, яна сарф ва луғат илмига оид масалаларга ҳам бағишланган.

Аллома оятлар таҳлилида Сибавайх каби Басра наҳвчиларининг йўлини танлади. Қўллаган истилоҳлари ҳам басралик наҳвчиларга тегишли десак, адашмаймиз. Алломанинг басраликлар фикридан кўпроқ фойдалангани Нисо сурасининг таҳлилида Абу Аббос Мибрад қарашларини келтирганидан билиш мумкин. Басралик олимлардан Зужожнинг фикрлари ҳам келтирилган. Лекин бу мутафаккир фақат басраликлар фикрига таянган деган хулосани бермайди. Чунки баъзи ўринларда иккита мактабнинг ҳам фикри қиёсланган.

Имом Замахшарий раҳимаҳуллох таълим услубини танлаган. Китобхон билан суҳбат олиб бориб, унга мурожаат қилади. Сўнг барча саволга бирма-бир жавоб беради. Мазкур услубни “Кашшоф” асарида ҳам учратиш мумкин.

Аллома кўп ўринларда ҳарфларнинг нозик жиҳатларини очиб беради. Масалан, Юнус сурасининг 29-оятида ان ва ل ҳарфларини қуйидагича таҳлил қилди: “ان мухаффаф (енгиллатилган) бўлиб, феълга ўхшаш ҳарфлардандир. ل са фариқо (ажратиб турувчи) маъносида келиб ان ва на-фийнинг ўртасини ажратган”.

Мутафаккир Қуръони каримда сўзларнинг бирлик ва кўпликда ифодалани-

шини ҳам ўзига хос жиҳатлар билан очиб берди. Масалан, Шуаро сурасининг: “**Мана энди биз учун шафоатчилар ҳам йўқ. Бирон кадрдон дўст ҳам йўқ**” (100–101-) оятлари борасида: «Нима учун “шафоатчи” кўпликда, “дўст” сўзи бирликда келди?» деб савол билан мурожаат қилади. Сўнгра: “Одатда окловчилар кўп, лекин ўзганинг ташвишини ўзиникидек қабул қиладиган дўстлар кам бўлади”, деб изох беради».

Аллома Замахшарий: «**“Уларнинг қилган ҳунари сеҳргарнинг хийласи холос”** (Тоҳа сураси, 69-) оятидаги “сеҳргар” сўзи бирликда берилишидан мурод сеҳргарларнинг сони эмас, балки улар қилган сеҳр назарда тутилмоқда», деган.

“Нукатул эъроб фий ғарийбил эъроб фий Қуръонил карим” асарида Замахшарий раҳматуллоҳи алайҳ Қуръони каримнинг ўзига хос жиҳатларини очиб бериш орқали унинг нақадар балоғат ва фасоҳат билан битилганини яна бир бор исботлаб берган.

“Нукатул эъроб фий ғарийбил эъроб фил Қуръанил карим” асари асосида
Ўзбекистон халқаро ислом
академияси докторанти
Фарида АБЗАЛОВА тайёрлади.

Дил изҳори – дуруду салом...

ҲАЁТ – КАТТА ДЎКОН

Она меҳнати ила нурдир бу дўкон,
Туғилдик сен, мен, у: дурдур бу дўкон.
Одимладик – жавоҳирдир бу дўкон,
Вояга етдик – кўп моҳирдир бу дўкон.

Ҳаёт – катта дўкондир, қилсанг ҳиммат,
Харид қилавер, олганинг арзон-қиммат.
Дунё тош-тарозиси эмас беҳикмат,
Ҳисоб-китобда сўралар ҳақиқат.

Амал отига миндирди бу дўкон,
Кимнидир Искандаршоҳ қилди бу дўкон.
Шуҳрату бойликка тўлдирди бу дўкон,
Оқ матога ўраб кўмдирди бу дўкон.

Ҳаёт – катта дўкондир, қилсанг ҳиммат,
Харид қилавер, олганинг арзон-қиммат.
Дунё тош-тарозиси эмас беҳикмат,
Ҳисоб-китобда сўралар ҳақиқат.

Ҳақ таоло ҳукми-ла ҳикмат бу дўкон,
Расулимиз суннати-ла раҳмат бу дўкон.
Олиму фузалога маскан бу дўкон,
Унга, сенга, менга неъмат бу дўкон.

Ҳаёт – катта дўкондир, қилсанг ҳиммат,
Харид қилавер, олганинг арзон-қиммат.
Дунё тош-тарозиси эмас беҳикмат,
Ҳисоб-китобда сўралар ҳақиқат.

Нормирза ҳожи РАҲМАТОВ,
Уйчи тумани

ИЙМОН

Аллоҳни ёд этсанг ҳар лаҳза, ҳар он,
Дилингда бўлмаса Унга шак, гумон.
Умрбод покиза яшасанг, ишон –
Демакки, бутундир сендаги иймон.

Қалбингда эзгулик бўй чўзса баланд,
Нафсу шайтоний беролмаса сенга панд,
Қуръон, ҳадис ўқиб, бўлсанг хирадманд,
Демакки, бутундир сендаги иймон.

Ҳар етим, фақирга эрсанг меҳрибон,
Ғамига ғамдошу дардига дармон,
Шу замин устида айтмасанг ёлғон,
Демакки, бутундир сендаги иймон.

Адҳам ЗИЁ,
Бувайда тумани

МАВЛИД ОЙИ

Гўзал бир ой айлади ташриф,
Сўз етмагай, қанча қил таъриф.
Қарши олинг – мавлиди шариф,
Пайғамбарни яхши кўрганлар.

Дил изҳори – дуруду салом,
Салавоту бир ширин калом,
Қалбда севги – кўрсатар икром,
Пайғамбарни яхши кўрганлар.

Қуръон бўлсин дастуриламал,
Яхшиликлар битилмиш тугал,
Жаннат сизни кутади маҳтал,
Пайғамбарни яхши кўрганлар.

Ростгўйликни қилайлик одат,
Ҳусни хулқда бўлайлик ибрат,
Икки дунё бахтидир суннат,
Пайғамбарни яхши кўрганлар.

Билар намоз улкан ибодат,
Мўмин учун синов-машаққат,
Жамоатга шошилар, албат,
Пайғамбарни яхши кўрганлар.

Сўзларида ёлғон бўлмайди,
Кўп ухламас ва кўп кулмайди,
Амалидан кўнгли тўлмайди,
Пайғамбарни яхши кўрганлар.

Омонатга қилмас хиёнат,
Суҳбатида топилмас ғийбат,
Муҳтожларга қилар саховат,
Пайғамбарни яхши кўрганлар.

Абдулҳаким УМАРОВ,
Уйчи тумани

НУРНИНГ СОЧИЛИШИ

Қоронғи эди дунё мисли оғудек ҳаво,
Тубанлик оғушида жаҳолат ичра жафо,
Ҳеч қаердан топилмас муҳаббат бирла вафо,
Хурофот қўрғонида тебраниб турди жазо,
У замонга чек қўйди ул Муҳаммад Мустафо.

Бизга берди Аллоҳим мукамал қалб нуруни,
Бутун борлиқ дур бўлса, энг аъло бир дуруни,
Шиддати ошсин дебон ҳидоят суруруни,
Танлаб олиб юборди пайғамбар Расулини,
Тўғри йўлга бошлади ул Муҳаммад Мустафо.

Тарғиб айлаб ваҳийни зиё маскани томон,
Бу залолат қуршовидан чиқсин деб озод, омон,
Бўлмасин деб жаҳолат ва яна бадном ёмон,
Амрини айлаб бажо даргоҳин қилди макон,
Илтижо жо айлади ул Муҳаммад Мустафо.

Аллоҳ айтган ваҳийлар ҳикмат бўлиб ёзилди,
Ҳикматдан олган ҳадис кенг жаҳонга ёйилди,
Душманга зарб берувчи содиқ дўстлар топилди,
Оятлардан жаранглаб иймон боби очилди,
Даъват этди иймонга ул Муҳаммад Мустафо.

Хур замон бахти учун бетиним жафо чекиб,
Барча ёр – умматим деб борлиғидан воз кечиб,
Аллоҳ Расулим деди иззатли нусрат бериб,
Нусратдан нурни сочди ул Муҳаммад Мустафо.

Аҳмаджон МАМАСАИДОВ,
Учқўприк тумани

ҚАБР

Қабр ўзи ёмон эмас,
Бир кун борар жойимиз у.
Ҳар балодан қайтаргувчи
Бизга берган дарслиқдир у.

Кимлар келиб, кимлар кетган
Бу дунёнинг юзларига.
Яхшини ҳам, ёмонни ҳам
Қабул қилган шу қабр-да.

Эрта туриб ҳар бир инсон,
Фотиҳа тортар юзига.
Шу қабрда ётганларнинг
Ҳурмати қилгани-да.

Ёшни яшаб, ошни ошаб,
Ер қаърига кетгумиз-да.
Ҳеч ким қочиб қутулолмас,
Бир онда битар уйимиз-да.

Маъруфжон хожи АҲМАДАЛИЕВ,
Фаргона тумани

ТЎРТЛИКЛАР

* * *

Алданиб қолмагин дунё зарига
Ўралиб қолмагин нафсинг тўрига,
Бу дунёда шундай ҳикмат бор:
“Биров киролмайди биров гўрига”.

* * *

Бу дунё қолади албатта биздан,
Марду майдон эркагу ҳурлиқо қиздан,
Қиёмат ҳисоби бир чимдим туздан...
Ё Оллоҳ айирма, айирма иймонимиздан.

* * *

Ҳаётда ўтади кунларинг елиб,
Не яхшилик қилдинг дунёга келиб?
Бир инсон севиниб дедими раҳмат,
Ё шукр қилдими сендан қутулиб?..

СОДИҚ САНОЕВ,
Шофиркон тумани

ДЎСТИМ ХОТИРАСИГА

Дунёга берилиб кетган ҳавасман,
Гарчи вужудим бор, ўзим абасман...
Оғир дамларингда бир йўқламадим –
Дўстим деганингга лойиқ эмасман.

Оқ-қора қилинган суратинг кўрдим,
Кўзингга қаролмай безрайиб турдим.
Ўзимнинг юзимга тарсаки урдим –
Дўстим деганингга лойиқ эмасман.

Не-не савдоларни бошдан ўтказдинг,
Шунда ҳам илмингни кўкка етказдинг.
Қолмади Худодан ҳам бир жон қарзинг...
Дўстим деганингга лойиқ эмасман.

Шу қадар ғафлатда қоламанми мен?!
Онанинг “ўғлим” деган боламанми мен?!
Ўзимни кечира оламанми мен?! –
Дўстим деганингга лойиқ эмасман.

Эсласам, ичимда туради титроқ,
Сен бандидан эрта узилган япроқ!
Энди биздан кўра сенга дўст тупроқ,
Дўстим деганингга лойиқ эмасман.

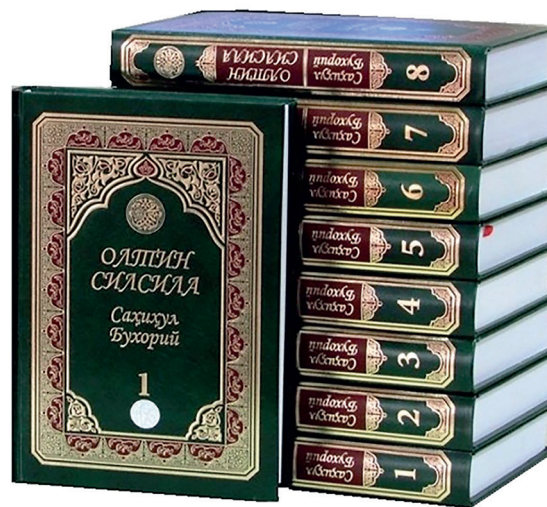
Армоним бир умр кўксимда доғдир.
Аллоҳим! Дўстимга раҳматинг ёғдир.
Унга сўраганим жаннатий боғдир –
Дўстим деганингга лойиқ эмасман.

Абдулатиф АБДУЛЛАЕВ

Биринчидан кейинги биринчи манба

“Муҳаддислар султони”, “Дунё имоми”, “Ражулун Набий” каби унвонлари билан бутун Ислом оламида катта шуҳрат қозонган буюк ватандошимиз Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Исмоил ибн Иброҳим Ибн Муғира Жуафий Бухорийнинг шоҳ асари “ал-Жомеъ ас-саҳиҳ” Қуръони каримдан кейинги энг ишончли манба ҳисобланади.

Мисрлик олимлар “Саҳиҳул Бухорий”-га нисбатан “Қуръони каримдан кейинги иккинчи асосий манба” деган иборани эшитсалар, ғазабланадилар. Бунинг боиси сўралганда: «Қуръони карим, шубҳасиз, биринчи манба ва илоҳий калом. Лекин “Саҳиҳи Бухорий” башарият томонидан битилган энг ишончли асар. Шу боис уни “Биринчидан кейинги биринчи манба” дейиш мақсадга мувофиқдир», дейдилар.

“Саҳиҳи Бухорий”нинг кўп фазилатлари бор. *Биринчиси*, сарлавҳалар ва уларда келтирилган маълумотлар. У “тарожим” деб аталади. Бу каби сарлавҳалар у зотдан аввалгиларда ҳам, кейингиларда ҳам учрамайди.

Иккинчиси, Имом Бухорийнинг ҳукмларни исбот қилиш учун сарлавҳаларда Қуръон оятларини келтиришидир.

Учинчиси, ихтилофли масалаларни ёритишда саҳоба ва тобеинларнинг асарларидан фойдаланиш ва турли асарларни ривоят қилишда ўзи рожиҳ деб топганини биринчи келтиришидир.

Тўртинчиси, Имом Бухорий ўзининг тўпламида устозидан хат орқали олган ривоятларини келтирмаган.

Бешинчиси, Имом Бухорий “Ваҳийнинг бошланиши, ҳайзнинг бошланиши, азоннинг бошланиши, яратилишнинг бошланиши” тарзидаги сарлавҳаларни келти-

риб, бу билан бир ҳукмнинг бошланишига ишора қилган.

Олтинчиси, Имом Бухорий “Саҳиҳи Бухорий”да ҳар бир китоб охирида хотимага далолат қилувчи “براعة الاختتام” сўзларни келтиради. Ибн Ҳажарнинг таъкидлашича, Имом Бухорий ҳар бир китоб охирида хотимага далолат берувчи лафзларни ишлатган ва улар китобнинг якунланишига ишора қилган.

“Саҳиҳи Бухорий” асаридаги бугунги “Одоб китоби” ахборот хуружлари кучайган, ҳар қадамда ёт ақидаларни, ғояларни, мафкураларни, беҳаёликни медиа макон орқали ёшларимиз онгу шуурига сингдиришга бўлган уринишлар ҳар қачонгидан кўпайган даврда яна ҳам долзарб аҳамият касб этади.

“Саҳиҳи Бухорий”да келган ҳадислар 7275 та бўлиб, биргина “Китабул адаб” бўлимида ижтимоий, одоб-ахлоққа доир 300 дан зиёд ҳадис жамланган. Бошқа ҳеч бир бобда бунчалик кўп ҳадис йўқ.

“Саҳиҳи Бухорий”нинг бошқа нусхаларида “Китабул адаб” бўлимидаги ҳадислар сони фарқланади. Аммо айрим манбаларда шу бобдаги ҳадислар сони 300 тагача етади. Буларнинг барчаси саҳиҳ ҳадислар бўлиб, Имом Бухорийнинг ўзи бунга қаноат қилмасдан “Саҳиҳи Бухорий”нинг бошқа қисмларида ҳам одобга оид ҳадислар

келтирган. Шу билан бирга, 1200 дан ортиқ ҳадисни ўзида жамлаган “Ал-адаб ал-муфрад” китобини ҳам таълиф этган.

Ушбу китобда бор-йўғи 6 тагина заиф ҳадис борлиги аниқланди. Бу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг одоб-ахлоқ ҳақида келган ҳадисларининг аксарияти саҳиҳ деганидир. Демак, одоб-ахлоқ динимизда энг юқори ўринда туради. Бир ҳадисда: **“Тарозига қўйиладиган энг оғир нарса гўзал хулқдир”**, дейилган.

«Ҳар бирингиз мутасаддисиз, ҳар бирингиз қўл остингиздагилар учун масъулсиз. Ҳар бир раҳбар инсонлар устидан мутасаддидир ва улар учун масъулдир. Эр ўз аҳли аёли ва қўл остидагилар устидан мутасаддидир ва улар учун масъулдир. Хотин эрининг уйида мутасаддидир ва қўл остидагилар учун масъулдир. Қул хожасининг молига мутасаддидир ва унинг учун масъулдир. Ҳар бирингиз қўл остингиздагилар учун масъулсиз», деб марҳамат қилинган (*“Саҳиҳи Бухорий”*, 853-ҳадис).

Хулоса қилиб айтганда, жамият оилалардан ташкил топади. Модомики, оила ислоҳ бўлар экан, жамият ҳам ўз-ўзидан равнақ топади. Шунинг учун динимиз оилага кўпроқ урғу беради. Ота-она, оила ва фарзанд ўртасидаги муносабатлар ҳадисларда бот-бот баён қилинади. Биз ушбу ҳадисларни ўқиб, фарзандларимизга уқтиролсак, уларда бугунги даврдаги таҳликаларга қарши маънавий иммунитет шаклланади.

Раҳматуллоҳ САЙФУДДИНОВ,
Исломунослик фанлари
бўйича фалсафа доктори
(PhD)

ЙОД ЕТИШМАСА...

Йод етишмовчилигидан азият чекадиган инсонлар учун фойдали рецепт.

250 грамм ёнғоқ пўчоғи яхшилаб ювилиб, 700 грамм совуқ сувга солинади ва қайнатишга қўйилади. У қайнаб чиққач, олов пасайтирилиб, 20-30 дақиқа идиш қопқоғи ёпиқ ҳолда яна қайнатилади. Оловдан олгач икки соат тиндирилади. Кейин сузгичдан ўтказиб, чинни ёки сирли идишга солиб, совуткичда сақланади. Қайнатмани бир кунда 2–3 маҳал овқатдан 30 дақиқа олдин 2–3 ош қошиқдан ичилади.

Бўғоқ касаллигида профилактика мақсадида ушбу муолажани бир йилда тўрт марта баҳор ва куз фаслларида такрорлаш мумкин.

ҲАР КУНИ ҚАТИҚ ИЧИШ ЗАРУР

Қатик танага жуда осон сингиб кетади. Ушбу маҳсулот сурункали чарчоқда ёрдам беради, тинчлантиради. Ундан ташқари, ёғсиз қатик пешоб ажралишини яхшилайди.

Қатик таркибида калций ва фосфатнинг концентрациялари бўлиб, суяк, тиш ва тирноқларни мустаҳкамлайди.

Қатик узоқ вақт давомида тери ва мушаклар таранглигини сақлаб туришга ёрдам беради. Шунингдек, қон томирларни тозалашда фаол қатнашиб, улардаги холестеринни йўқотади.

ЭНГ ФОЙДАЛИ ҚУРИТИЛГАН МЕВАЛАР

ОЛХЎРИ ҚОҚИ. Ошқозон-ичак тизими касалликлари, юрак қон-томир касалликлари ҳамда юқори қон босимида фойдали. Кўз ўткирлигини яхшилайди.

УЗУМ ҚОҚИ. Бу маҳсулот инсон руҳий ҳолатига ижобий таъсир кўрсатади ва ўт пуфаги касалликларини даволашда ҳам қўлланилади.

БАРГАК (данаксиз туршак). Бу маҳсулот калийга бой бўлиб, юрак қон-томир касалликларида яхши самара беради.

ХУРМО ҚОҚИ (финики). Глюкозага бой бўлиб, ишчанлик қобилиятини оширади. Фойдали элементларга бойлиги учун иммунитетни ҳам мустаҳкамлайди.

АНЖИР ҚОҚИ. Ўт пуфаги фаолиятини яхшилайди, бронхитни даволашда қўлланилади ва қувватсизликнинг олдини олади.

Интернет манбалари асосида тайёрланди.

Тарихи Муҳаммадий

(Давоми. Бошланиши ўтган сонларда.)

УҲУД ҒАЗОТИ

Расулуллоҳ ул жойга келиб кўрдилар-ким, шу жойда йиқилиб, шаҳид бўлмиш-дур. Кўзлари ўйилган, қулоқ-бурунлари кесилган, қоринлари ёрилиб, ичак-чавоқлари чувалаган, қисқаси муборак танга кўз қараб, чидаб туролмаслик даражада душманлар тарафидан ваҳшийликлар қилинган эди. Расулуллоҳ бу ҳолни кўриб қаттиқ хафаланиб қайғурдилар. Муборак юз-кўзлари ёшга тўлди. Сўнгра айтдилар:

– Эй амаким! Аллоҳ сени раҳмат қилсин, яхши ишларга – ёвуқ, ёмон ишлардан йироқ эдинг. Сенинг меҳрибонлигингдан қариндошларинг қониқ эдилар. Эй Аллоҳнинг арслони! Бизнинг қаршимизга келган ғаму қайғуларни қайтарур эдинг, – деб муборак кўзларидан ёш тўкдилар. Ҳазрати ибн Масъуд айтди:

– Расулуллоҳ ҳазрати Ҳамзага қаттиқ йиғладилар, ундан бошқа ҳеч кимга бундоқ йиғламаган эдилар. Расулуллоҳ айтдилар:

– Биродарим Жаброил менга дедиким, “Етти қат осмон фаришталари ҳазрати Ҳамзани “Асадуллоҳ” деб атайдилар”. Бутун осмонларда шу ном ила танилмишдур.

Сўнгра Расулуллоҳ ҳазрати Зубайрга буюрдиларким:

– Сафияни йўлдин қайтаргайсан, чунки инисининг бундоқ оғир ўлдирилганини кўриб қолмасун.

Сафия бўлса, Расулуллоҳнинг аммалари бўлиб, ҳазрати Зубайр эрса, Сафиянинг ўғлидур. Хотинларнинг бир туққан қариндошларига меҳрибонлиги бошқалардин ортиқроқ бўлур. Шунинг учун бу ҳолда кўрса, анинг ғамгинлиги ақлига ғалаба қилмагай, деб унга кўзи тушмаслигини маслаҳат кўрдилар. Ҳазрати Зубайр Расулуллоҳнинг амрлари билан онаси Сафияни қайтармоқ учун йўлини тўсди.

Анда Сафия:

– Эй ўғлим! Менинг йўлимни тўсмагил. Қариндошим Ҳамзага душманларнинг

қилган ишларини англагандурман. Худо йўлида, Пайғамбар олдида кўрилган ҳар қандоқ оғир мусибатларга розидурман, иншоаллоҳ! Бу ишга сабр қилиб, Аллоҳдин ажр кутармен, – деди. Бу сўзни Расулуллоҳга етказгандин кейин Сафияга рухсат қилдилар.

Уҳуд шаҳидларининг қонли либослари кафанлари бўлди. Расулуллоҳ амрлари билан Уҳуд тоғида барчалари дафн қилиндилар. Лекин икки-уч одам бир қабрга қўйилган эди. Чунки ўлимдан қолган мусулмонларнинг кўпчилиги ярадор ва қаттиқ чарчашган эдилар. Ҳар шаҳид учун алоҳида қабр қазимоқ ул кунларда осон эмас эди. Шаҳидлар саййиди ҳазрати Ҳамза ўз жиянлари Абдуллоҳ ибн Жаҳш билан икковлари бир қабрга қўйилдилар.

Шундоқ бўлиб, ҳазрати Ҳамза қабрга қўйилганда Пайғамбаримиз муборак кўзларига ёш олиб туриб:

– Агар Сафияни аямасам эрди ва унинг қаттиқ қайғуришини андиша қилмасам эрди, Ҳамзани кўммагай эрдим ва анинг жасадини иту қушлар еб кетсун эди, бу иш менга Аллоҳ олдида улуғ ҳужжат бўлур эди, – дедилар. Яна Расулуллоҳ айтдилар:

– Бу шаҳидлар учун Худо олдида гувоҳлик бергайман, улар қайси ҳолда шаҳид бўлсалар, қиёмат кунида шу ҳол билан қабрдан кўп-қайлар. Жароҳатларидан қон оқиб турғай, кўзларига қондек қизил кўринса ҳам, анинг иси мушк-анбардин ортиқроқ бўлғай.

Энди бу ўринда шаҳидлар ҳақида Пайғамбаримиз айтган ҳадислардин бироз бўлса ҳам баён қилиб ўтамиз. Расулуллоҳ айтдилар:

– Пайғамбарлар ва ҳам Худо йўлида ғазот қилиб, сўқиш майдонларида ўлган шаҳидлар қабрларида чиримайдилар. Уларни ейишни Аллоҳ таоло тупроққа ҳаром қилди. Бошқа барча инсонлар ўлгандин кейин чириб, тупроқ бўлғайлар¹.

Яна бир ривоятда келибдур:

– Ҳазрати Жобирнинг Уҳудда шаҳид бўлган оталари Абдуллоҳ ибн Амр ибн Ҳаром Ансорийнинг қабрини қирқ неча йил ўтгандин кейин сел ювиб, очиб кетди. Ота-ўғил ҳар икковлари бир қабрга қўйилган

эдилар. Кўрдиларким, уларнинг танларида ҳеч қандоқ ўзгариш бўлмабдур. Янги ётган ўликдек барча аъзолари саломат экандур.

Ҳазрати Муовиянинг халифалик замонларида Уҳуд тоғидаги шаҳидлар ётган қабристон ичидан ариқ ўтказмоқчи бўлдилар. “Очилган ўликларни бошқа жойга кўмилсин”, деб Муовия буйруқ чиқазди. Шул кунлари бир неча шаҳидларнинг қабри очилган эди. Қарасалар, кечагина кўмилгандек танлари юмшоқ ва аъзолари саломат экан. Ҳазрати Ҳамзанинг муборак танларига кетмон тегиб кетди, худди тирик кишидек қон оққанлигини кўрдилар. Бу шаҳидларнинг қўйилганига яқин эллик йил бўлган эди (розияллоҳу анҳум).

Ансор саҳобаларидан бир хотуннинг эри, ўғли ва унинг акаси Уҳуд урушида шаҳид бўлдилар. Буни хотун англагач:

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

«Инна лиллаҳи ва инна илайҳи рожиъун» “Албатта биз Аллоҳнинг бандаларимиз ва албатта, биз У Зотга қайтгувчилармиз” [Бақара, 2/156] оятини ўқиб, сўнгра:

– Расулуллоҳ қандай бўлдилар? – деб сўради. Расулуллоҳ олдинроқда келаётган эдилар. Хотуннинг кўзи Расулуллоҳга тушгач, этакларига ёпишиб:

– Ота-онам сизга фидо бўлсин, ё Расулаллоҳ, сиз саломат бўлгандин кейин бошқа мусибатларга парво қилмасман. Ман аларнинг дарди-фироқларига сабр қилурман, – деди.

Эй Бори Худоё! Шу хотуннинг содиқ ихлоси ва Расулуллоҳга муҳаббатининг ҳақи-хурматидан барча гуноҳларимизни афв қилгил, устимизга келган ва келмакда бўлган балоларни Ўзинг даф қилгин. Омин.

Яна шу Уҳуд урушида ҳазрати Қатода душманлар тарафидан Расулуллоҳга қаратиб отилган ўқларга ўзини тутиб, у зотни қўриқлаб турган эди. Шу чоғда бир ўқ унинг кўзига қадалди, оқиб юзига тушди. Саҳобалар буни кесиб ташлайлик десалар ҳам, рози бўлмай, кўзини олоқони (кафти)га қўйганича Расулуллоҳнинг олдиларига келди. Бу ҳолни кўриб Пайғамбаримиз унга раҳм қилганларидан, йиғладилар. Сўнгра муборак

қўллари билан кўзини ўз жойига қўйиб туриб:

– Эй Бори Худоё, қулинг Қатода пайғамбарингни қўриқлаб, ўз юзини душманлар ўқига қалқон қилди. Ўқ теккан бу кўзини соғ кўзидан ҳам кўркамроқ қилгайсан, – деб қутлуқ қўллари билан силаб эдилар, кўзи бурунгисидан ҳам яхшироқ бўлди. Қолмиш умрида ҳеч кўз оғриғи кўрмади².

Яна саҳобалардин Кулсум бинти Хусайн деган зотнинг кўксига ўқ тегиб, қаттиқ яраланди. Шу ҳолда ўзини Расулуллоҳга етқузди эрса, анинг ярасига туфуриб эдилар, дарҳол шифо топиб, кўрмагандек бўлди. Бу ишлар эрса, Расулуллоҳнинг мўъжизаларидур.

Сўнгра душманларнинг Макка шаҳрига жўнаб кетганликлари аниқлангандан кейин Расулуллоҳ Мадинага қайтмоқчи бўлиб муборак отларига миндилар. Атрофларини ўрашиб олди. Орқаларидан саҳобалар юрдилар. Оз сонлик бир неча кишилардан бошқа қолган ҳаммалари ярадор эди. Қачонким тоғ тагига келиб эдилар, Расулуллоҳ:

– Бу жойда Парвардигорга ҳамд-сано айтгайман, орқа тарафимга ўтиб, ҳамманглар саф боғлаб тургайсизлар, – дедилар. Барча саҳобалар саф боғладилар, булар ортидан ўн тўрт нафар хотунлар туриб саф боғлашди. Сўнгра шул ерда Расулуллоҳ Худога муножот қилиб, узун ҳамду сано айтдилар. Бунинг ҳайбатидан тоғлар, еру осмонлар титрагудек бўлди. Кўзларидан ёшлар оқиб, кўнгиллари эриб сув бўлди. Шул ҳолда Мадина сари юрдилар.

Мадина халқи ҳам бу урушда ким ўлди, ким қолди деб, қолган-ўлганларнинг қавму қариндошлари йўл тўсиб чиқмоқда эдилар. Ҳаммадин илгари Ҳамна бинти Жаҳш (Умму Ҳабиба) деган хотун киши Расулуллоҳга қарши келди. Бу хотун бўлса, Расулуллоҳнинг аммалари Умайя бинт Абдул Мутталибнинг қизи эди. Расулуллоҳ унга таъзия айтдилар.

Алихонтўра СОҒУНИЙнинг
“Тарихи Муҳаммадий” асарида

Давоми бор...

¹ Аҳмад ибн Ҳанбал. Муснад, 32/389.

² Ибн Саъд. Ат-Табақотул-кубро, 1/187; Байҳақий. Далоилун-нубувва, 3/251-252.

Ислом оламининг илм маркази

Қаровийин – ўрта асрларда асос солинган илк университетдир. Мазкур илм даргоҳи Марокашнинг Фас шаҳрида жойлашган, ЮНЕСКО уни дунёдаги энг қадимги олий таълим муассасаси ўлароқ рўйхатга олган. Ушбу маскан бугун ҳам ўз фаолиятини давом эттирмоқда. Университет номи арабчада “Қайроун халқи университети” деган маънони англатади.

Мазкур дорилфунунни дастлаб Фотима бинти Муҳаммад Фихрий ҳижрий 859 йилда масжид сифатида қурдирган. Вақт ўтиши билан у Ислом оламининг етакчи маънавий-маърифий марказларидан бирига айланди. 1963 йил Қаровийин Марокашда давлат университетлари тизимига киритилган.

Университет тафсир, фикҳ, тиббиёт, наҳв – араб грамматикаси ва хорижий тилларни ўргатишга ихтисослашган. Бу муассаса талабаси бўлиш осон эмас. Кириш имтиҳони топшираётган ҳар бир толиби илм Қуръонни тўлиқ ёд олган бўлиши, шунингдек, наҳв ва фикҳ бўйича кўплаб асарларни пухта ўрганган бўлиши лозим. Буюк фақиҳлардан Абу Имрон Фасий, Абу Бакр ибн Арабий, Ибн Рашид Сабтий, Ибн Ҳажж Фасий ва Ибн Ғамарий каби уламолар шу ерда таҳсил олишган. Шунингдек, у тиббиёт соҳасида илмий даража берган биринчи университет

ҳам ҳисобланади. Жумладан, Абдуллоҳ ибн Солиҳ Қатамийга амалиёт учун илк рухсатнома шу ерда берилган.

Университет кутубхонаси дунёдаги энг қадимий қироатхоналардан бири бўлиб, 2018 йилда “Зиёрат қилинадиган 100 та энг буюк маскан” рўйхатига киритилди. У дастлаб 1350 йили масжид ёнида кичик кутубхона сифатида ташкил этилган. Кутубхона 2016 йилда қайта таъмирланди. Ҳозирда бу масканда 45 268 жилддан ортиқ китобга эга бешта кутубхона фаолият юритмоқда.

Университет беш факультет ва бир неча марказларни ўз ичига олади. Жумладан, Қаровийин масжиди, Қироат институти, Имомларни тайёрлаш институти, Ислом тафаккури ва цивилизацияси маркази, Марокаш тарихи бўйича Қиролик тадқиқот институти, Қуръон мактаби каби муассасалар шулар сирасидан. “Дор ал-Ҳадис ал-Ҳассония” жамғармасига қиёсий дин ва қиёсий ҳуқуқшунослик соҳасидаги илмий тадқиқотларни ривожлантириш масаласи юкланган.

Ҳозирги кунда ҳам таълим муассасаси талабаларга зарурий билимларни ўргатиб келмоқда. Юртимиздан ҳам кўплаб динимиз уламолари ушбу таълим масканида таҳсил олган. Марҳум муфтий Усмонхон Алимов шулар жумласидан.

Шоҳрух УБАЙДУЛЛОҲ тайёрлади.